

KAUPPIS-HEIKKI



Tarinoita

ja

Tapahatumia



Porvoossa
WERNER SÖDERSTRÖM

Hinta 1 m. 25 p.

Saitureita
Pääskysten elämästä
Syksyllä ja keväällä
Ihaili
Alarapun aviopari
Hessu
Varosen jouluharmit
Oja-Taavetin lasku
Miten Mikko käytti Katria
jouluna kirkossa
Omena ja Kaunikki
Naapurit
Kahden puolen ikkunata



TARINOITA JA TAPAHTUMIA

KIRJOITTI

KAUPPIS-HEIKKI



PORVOOSSA

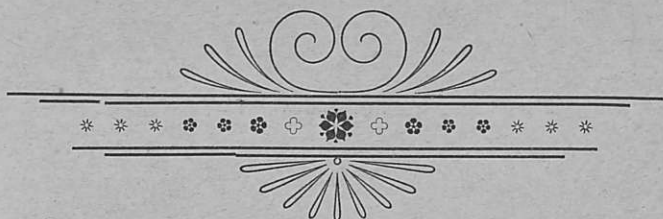
WERNER SÖDERSTRÖM

Porvoossa,
Werner Söderströmin kirjapaino 1897.

SISÄLLYS:

| | |
|--|---------|
| Saitureita | siv. 1. |
| Pääskysten elämästä | „ 42. |
| Syksyllä ja keväällä | „ 47. |
| Ihaili | „ 60. |
| Alarapun aviopari | „ 64. |
| Hessu | „ 73. |
| Varosen jouluharmit | „ 83. |
| Oja-Taavetin lasku | „ 90. |
| Miten Mikko käytti Katria juoluna kirkossa | „ 97. |
| Omena ja Kaunikki | „ 103. |
| Naapurit | „ 113. |
| Kahden puolen ikkunata | „ 121. |





Saitureita.

Kuosmas-veljekset olivat tehtaan hiilenpolttaajan poikia ja asuivat isänsä eläissä pienessä metsämökissä. Polven korkuisesta täytyi heidän olla isänsä apuna hiilihautoja purkamassa ja siitä olivat Kusto nimisen pojan silmät käyneet tihrusmaisiksi, mutta vähän nuorempi, Mauno niminen, säilyi melkein terveysilmäisenä.

Isänsä kuoltua jättivät veljekset mökin ja asettuivat itseensä tehtaalle työmiehiksi, johon heidän iäkäs äitinsä seurasi mukana ja piti huolen ruasta ja vaatteista.

Heti tehtaalle muutettua heräsi veljeksissä kiihkeä säästämisen halu ja se kiihtyi sitä mukaa kuin säästötkin karttuivat. Tehtaalla kun on usein tarjona yö- ja sunnuntaitöitä, olivat veljekset niin itseänsä säästämättömiä, ett'eivät monella viikolla levänneet jos parina yönä ja muutaman tunnin verran päivillä jos-

sain työn lomassa. Kovin oli ruumis aina väsynyt, mutta sitä palkitsi se ilo, kun näki markan lisääntyvän markan viereen. Usein he tekivätkin tiliä tuloistaan ja menoistaan, jotka olivat tarkasti merkittynä kumpaisenkin veljen taskukirjaan.

Alussa nämä »tilikirjat» sisälsivät ainoastaan isältä opittuja viivoja ja hyvin huonotekoisia numeroita, mutta kun oli kovin vaikea muistaa, mitä asiata mikin viiva ja numero merkitsi, täytyi ponnistella joku kirjaimen sukunenkin joukkoon.

Sillä tavalla oli Mauno oppinut tekemään joka kirjaimen lajit, vieläpä osasi asetella sanoiksikin, mutta Kusto ei päässyt edistymään niin pitkälle. Hänelle oli tietämistä, jos sai kuhunkin sanaan kuuluvista kirjaimista puoletkaan kyhätyksi. Mutta mitä muistoon panojen tarkkuuteen tuli, niin siinä ei Kusto ollut veljestään jälellä. Yksikään penni ei jäänyt pois kirjasta ja hän vetosi voivansa vannon, että siinä ei ole liikaa, eikä vaille. Kirjoituspuolta tosin täytyi panna arvaamalla, mutta kun Kusto tiristeli vähän aikaa silmiänsä, syntyi sana kun syntyikin.

Ikävimpänä pitivät veljekset ruokapuolen tiliä ja varoittelivat usein äitiänsä olemaan säästäväinen. Ja kyllä tämä ei heillä herkkupaloja syötellyt, eikä komenteen kiihoitellut. Ruokana kala ja leipä, vaatteina sarka ja karkea liinatoimikas, joita niitäkään ei vuosikausiin uudistettuna muuten kuin paikkaamalla.

Mutta vaikka heistä jokainen koetti ijartaa parhaansa mukaan, ei vaan koko karttunut mieltä myöten.

— Ei tällä tehtaan työllä pääse ikäänään varoihinsa, kun täytyy kaikki ruokatavarat ostaa, eikä sovellu omituista hevostakaan pitää, puhkesi Kusto kerran tiliä tehdessä puhumaan. Mitä sanot, veli Mauno, jos mentäisiin Juureisahoon lampuodiksi, siitä kuuluu entinen kohta pois lähtevän.

— Jos tuohon pääsisi ja sopisi maksuilla, sanoi Mauno. Olisihan meillä jo siksi varoja, että päästäisiin alkuun.

— No jos sinä olet taipuvainen, niin käydään kysymässä, päätti Kusto.

— Entäs äiti, muistutti Mauno.

— Äiti hoitaa taloutta.

— Jaksaneeko?

Kysyivät itseltään, ja sanoi jaksavansa ja oli kehoittamassa.

Veljekset lähtivät heti tietämään arenttiehtoja paikan omistajalta ja onnistuivatkin jo samalla tiellä tekemään päällisen sopimuksen viiden vuoden ajaksi. Kevättalvella sai jo muuttaa asumaan.

Nyt tuli veljeksille kiire elukkain hankkiminen. Ensi töikseen riensivät he läheisille markkinoille hevosta ostamaan. Kauppa onnistui niin hyvin, että heille kohta tarjottiin parikymmentä markkaa voittoa. Kuston valtasi samassa voitonhimo ja hän sanoi:

— Mene sinä Mauno katselemaan toista, minä myön tämän.

Mauno meni ja kohta hänellä olikin toinen.

— Tuossa on sinulle kaikki rahat, sanoi Kusto yhä innostuen. Osta niin monta kuin saat, vaan elä anna pettää itseäsi. Tämä kauppa taitaa kannattaa.

Mauno suostui jatkamaan ja kohta heillä oli toista sataa voittorahoja. Hän oli tarkka hevosen tuntia ja oppi pian ostomiehelle tarpeelliset metkuttelemisekeinot. Kusto taas oli kuin luotu hevosen myöjäksi. Jokainen tuntematon ajatteli ulkomuodosta katsoin, että tuolta mieheltä minä otan hevosen puolella hinnalla, mutta loppupäätös oli aina se, että muutamia markkoja jäi Kustolle voittoa ja välistä kymmeniäkin.

Hyvillä mielin palasivat veljekset markkinoilta ja alkoivat ostella muitakin talossa tarvittavia elukoita ja kaikkia tärkeimpiä työkaluja. Entiset rahat kuluivat jotenkin vähiin, mutta nyt oli heillä tiedossa useampia keinoja, miten rahoja vastaisuudessa hankitaan.



Kevättalvella muuttivat Kuosmas-veljekset Juureisaholle, joka oli toista peninkulmaa etäällä tehtaasta. Paljon oli heittänyt entinen asukas tekemistä, mutta kyllä veljeksetkin näyttivät, miten töitä tehdään. Mel-

kein yötä päivää he vedättivät makua pelloille ja samoin sulan tultua latoivat aitoja, ojittivat peltoja niin, että sen huomasi syrjäisetkin, että tuossa tehdään työtä.

Kävipä maanomistaja itsekin ihailmassa vastatulleiden lampuotiansa uutteruutta ja arveli itsekseen, että viiteen vuoteen ne perkkäavat hänen maansa kasvitarhan kalttaiseksi. Tässä toivossaan hän kumminkin pettyi. Kesän aikana ja varsinkin ensimmäisen, tahtivat veljekset panna kaikki voimansa maantyöhön, mutta talven tultua tuli muutos. Ennen opitut tehtaan työt vetivät puoleensa kuukausiksi ja markkina-ajat menivät hevoskaupan hoteella. Kaikistellen se ei kyllä ollut yhtä edullista, vaan kannatti kumminkin.



Viisivuotisesta asumusajasta oli viimeinen talvi veljeksillä menossa. He olivat juuri tulleet markkinoilta ja tekivät tiliä voitoistaan. Samalla tekivät he laskua kaikista rahavaroistaan, jotka nousivat jo paljon kolmannelle tuhannelle.

— Mitä sanot Mauno, virkkoi Kusto, vieläkö jatketaan tässä oloa eteenpäin.

— Mistäpä niitä parempiakaan olopaikkoja löytynee, sanoi Mauno.

— Niin mutta ajatteleppa, kun isäntä tahtoo, että meidän pitää tähän rakentaa uusi tupa ja korjata na-

vetta. Sinä et ymmärrä, veli Mauno, kuinka paljon ne tulevat maksamaan.

— Maksaahan ne, myönnytti Mauno. Mutta tupa tässä on aivan tarpeellinen, sillä tämä kohta kaatuu päälle.

— Siksipä minä olen ajatellut, että muututaan toiseen paikkaan, sanoi Kusto.

— Ei nyt yhden tuvan tautta muututa, esteli Mauno. Onhan meillä siitä kulukista luvassa kolmea vertaa pitempi kontrahti.

— Jää sinä tähän, sanoi Kusto, mutta minä haen asuntoni muualta.

— Ettäkö ero tulisi? kysyi Mauno vähän ihmetellen.

— Niin, en minä rupea semmoisiin kulutuksiin toisen maalla, vahvisti Kusto.

— Mitenkäs äidin kohta sitten jäisi? kysyi Mauno.

— Annetaan äidin olla toinen kuukausi toisen luona, esitti Kusto.

— Sehän olisi kuin kerjäläisen muuttelemista, moitti Mauno. Miksei koko vuotta?

— Vuosittain ei tule elatuskustannus tasaisesti jaetuksi, jos sattuu katovuotena toiselle ja hyvänä vuotena toiselle, selitteli Kusto.

— Tulee tarpeeksi tasaista, jos muuttuu keskitalvella.

— Kyllä sitten, jos keskitalvella.

— Suostuneeko äiti siihenkään.

— Miksei suostuisi, eihän äidillä ole mitään perintöä.

Mauno tahtoi kumminkin kysyä äidiltä itseltään, suostuisiko tämä heidän tuumaan, jos ero tulisi. Ja kuului suostuvan, vaikka ei näyttänyt olevan mieleistä erotuuma yleensä.

— Milloinka sinä jo tahtoisit erottavan? kysyi Mauno.

— Vaikka kohtakin, sanoi Kusto, että ennättäisi vielä kelin aikana katsella asuinpaikkaa.

— Aijotko ostaa omituisen maan?

— Mitenkäpä minä niin vähillä varoilla . .

Kusta tahtoi pitää ajatustaan salassa, vaikka hän oli jo pitemmän aikaa kuulostellut, missä olisi sapiva maatila. Ja kyllähän niitä syrjäisiä sydänmaan tiloja olisi ollut, mutta Kusto halutti päästä keskelle pitäjältä, johonkin suuren kylän laitaan, sillä siellä on aina parempi tilaisuus kokoilla penniä, kuin syrjässä sydänmaalla. Ja viimeisellä markkinamatkalla hän olikin kuullut, että Jokijärven kylällä on pari pienen talon omistajaa ihan köyhtymisen partaalla ja se seutu oli kaikin puolin Kuston mieleinen. Olipa vielä joku esitellyt, että siellä toisella kylällä, Juurikan talossa, olisi perinnokas talontyttö, ihan kuin Kustolle luotu emännäksi.

Nämä kaksi asiaa olivat kiihoituksena tavaran jakoon, sillä sitten olisi vapaa mies, niin toista kuin toistakin asiata tiedustelemaan. Nytkin parhaallaan

ne pyörivät mielessä ja hyvittääkseen veljeänsä hän sanoi:

— Elä sinä, veli Mauno, luule, että minä sinuun olisin suuttunut: ei ensinkään. Tämä tuvan huonous se on pääasia ja toiseksi olen huomannut, että ehkä halutat ottaa emännän ja silloin se kumminkin jako tulisi, kun toiselle puolen lisääntyisi suita syömään. Vai mitä sanot nuorempi veli, puhunko oikein?

— Oikein puhut, myönnnytti Mauno nauraen. Nyt se on kyllä sopivin aika jakaa.

— No se on oikein, kiitteli Kusto. Sinä olet kunnon veli. Ja sovittanneenhan me itse jakamaan, ettei tarvitse palkata syrjäisiä; siinä vaan kuluu.

— Koetetaan.

— Niin, ja sitten, veli Mauno, muista se, ettei toisen, eikä toisen puoleen.

— Olenkos minä ennenkään omaan puoleeni?

— Et ole, en kykene sanomaan, mutta jos näin viimekilissä sattuisi mielet muuttumaan.

— Jos et itse muuta.

— En minä missään tapauksessa, vakuutti Kusto.

— Mutta minua jo epäilyttää, ettei me sovita kaikkia tavaroita jakamaan, sanoi Mauno. Kumpiko meistä esimerkiksi ottaa liinakkotamman, se kun on vähän potkuri?

— Saatan minä ottaa, sanoi Kusto. Mutta jos luulet minun voittavan, niin arvataan edeltäpäin kumpaisellekin hevoselle hinta ja joka paremman ottaa,

palkitkoon rahalla huonomman. Se keino on hyvä muitakin tavaroita jakaissa.

— Mikä ne sitten lopussa muistaa, kuka se kulloinkin on joutunut maksuun ja minkä verran, huomautti Mauno.

— Ei heitetä loppuun, selitti Kusto. Jaetaan rahat ensin ja joka ottaa paremman elukan, tai muun kapineen, niin maksakoon rahat paikalla käteen.

— Rahatko ne siis otetaan ensin jaettavaksi? kysyi Mauno.

— Heitetään iltaan, mennään ensin aittaan, siellä ei tarvita rahoja, kun otetaan puntari.

Nyt saatiin asia alulle. Kusto otti puntarin ja keräsi liedestä kourallisen kylmiä hiiliä mukaansa aittaan. Jauhot suostuivat he jakamaan ensiksi. Mauno rupesi säkkiä pitämään ja toinen ammentamaan.

— Nosta jo, käski Kusto.

— Pane heitä niin paljon kuin varot puntarin kannattavan, sanoi Mauno.

— Ei panna leiviskätä enempi kerrallaan, sillä lopulla puntaria tekee hivuskarvan ala naulan ereyksen ja silloin ei tule tasaista.

— No huokeampi se on minulle, mutta aikaa tässä menee.

— Onhan meillä aikaa, lohdutteli Kusto ja riputteli hypyn kerrallaan pussiin, samalla kuin toinen kikkutti sitä puntarin nokassa.

— Kumpaiselleko ensiksi kopistetaan?

— Se on sama, ei tässä hairausta tule.

— Tuossa on sitten sinulle.

Samassa vetää kahnautti Kusto hiilellä seinään merkin ja joutui neuvomaan:

— Elä pitele säkin nurkista niin, että sinne jääpi jauhoja.

— Ei jäänyt. Alahan ammentaa uudestaan ja joutuin, uupuu siinä käsi, jos sinä kovin tarkasti riputtelet.

Toinen mittaus kävi jo paljon sukkelammin. Kusto piti tarkan huolen hiilimerkistä ja joutui aina muistuttamaan, ettei jauhoja jäänyt säkin nurkkiin, kun hänen puolelle tyhjennettiin.

Jyviä jakaissa ei ollut muuta silmällä pidettävää, kuin ettei mittakappaa missään tapauksessa kolauteta ennen pyhkäsemistä ja että pyhkäsy tapahtuu niin ettei jyvääkään jää laiteille. Viimeisen vajaan kapan jakoi Mauno rehellisesti kouralla, vaikka Kusto ensin esitteli puntarijakoa.



Yönseutuna jakoivat veljekset raha-omaisuutensa ja seuraavana aamuna voivat ryhtyä muun irtaimen tavaran kimppuun. Ensin oli koottava kaikki näkösälle. Jokainen nurkka siinä katseltiin ja mikä vaan penninkään arvoiseksi arvattiin, tuotiin jaettavien joukkoon.

Kaikki vanhat virsut, kengän kappaleet ja mitä vaan oli, otettiin tutkittavaksi raha-arvon mukaan.

Kun ei enää huoneista, eikä ulkoa löytynyt muuta kun joku luudan tynkä, alkoi itse jakaminen. Kusto haki uunilta pari sileäpintaista pärettä ja ojensi niistä toisen Maunolle.

— Mitä sinä näillä? kysyi tämä.

— Ei kulu paperi, selitti Kusto. Otahan kynä käteesi.

Heidän taloudessaan kun ei ollut rautaa arvokkaampia metallitavaroita, joutui kaksi kirvestä ensiksi esille. Kuston keksimä järjestys vaati, ettei niitä saanut yhtä rintaa vertailla toisiinsa, vaan ne olivat tutkittavat yksi kerrallaan. Esineen hinnasta ei saanut keskustella sen enempi, kuin että minkä se uutena maksoi ja sitten ajatella nykyinen hinta ja merkitä päreesen numeroilla. Sen tehtyä asetettiin päreet rinnatusten. Jos numerot olivat samat, ei siinä ollut mitään korjaamista, muuten pantiin eroitus kahtia. Niin tuli toiselle kirveelle hintaa 1 markka 60 penniä, toiselle 1 markka 22¹/₂ penniä.

— Mitenkäs nyt tehdään? kysyi Mauno. Kum-piko maksaa ne 37 ja puoli penniä?

— Se joka haluttaa ottaa paremman kirveen.

— Minä otan paremman, se kun on minun nimikkoni, sanoi Mauno.

— Ota vaan, sanoi Kusto. Et tarvitse antaa kuin 37 penniä, puoli penniä pannaan muistiin.

Mauno antoi rahat paikalla. Tätä tekoa tekivät veljekset niin ahkerasti, että tuskin syödäkään malttoivat. Silloin tällöin vaan kävivät hevosille antamassa ruokaa.

Alussa oli tavaroiden otto vapaaehtoinen, mutta Mauno siitä viimein teki muistutuksen.

— Sinä otat aina sen puolen, jossa on rahaa muassa, sanoi hän.

— Eihän se mitään, lohdutteli Kusto. Sinä saat tavarat sitä parempia.

— En minä aina paraimpiakaan tahtoisi, sillä se on rahoille hupa. Asetetaan nyt niin, että vuorotellen toiselle ja toiselle rahapuoli.

— Ei hyvä veli se oikein sovellu, sillä kuka sen takaa, tuleeko enempi sinulta kuin minultakaan olluksi ajattelematta omaa etua, kuin on edeltäpäin tiedossa, mikä tavara millekin joutuu. Jaetaan ennen vaikka arvalla silloin kuin kumpainenkin haluttaisi ottaa saman puolen.

— No jaetaan arvalla, mutta mistä ne arvat tehdään?

— Onhan meillä pieniä penniä, laitetaan niistä. Anna sinä yksi, minä panen toisen.

— Tuossa on, vaan mitenkä niillä . . .

— Kohta sen näet.

Kusto otti veitsensä ja raapasi sen kärjellä toisen pennin kupeesen pari raamua.

Ensimmäisen erimielisyyden sattuessa vetäsi Kusto jaettavaan esineesen hiilellä ristin ja asetti sitten pennit hattuun, jossa puisteli niitä vähän aikaa ja sitten ottamaan. Jolle nousi merkitty penni, se sai hiiliristillä merkityn esineen.

Tämän keinon keksittyä jatkoivat veljekset jakoa aivan tyytyväisesti, vaikka kyllä siinä meni monta päivää. Viimein joutuivat miesten omat vaatteet jaettavaksi ja siinäpä ei enää entiset jakotavat oikein soveltuneet. Kusto oli paljon pienempi Maunoja, joten vaatteita ei sopinut vaihettaa. Täytyi panna omatunto kiusaukseen, niin vaarallista kuin se olikin. Pahimmin pelkäsi Kusto veljeänsä, sillä se oli pitkässä jakotyössä käynyt entistään joutuisammaksi hinnoittelemisessa. Kerran vaan katsahti esineen päälle ja tekasi samassa numerot päreen pinnalle. Siinä olikin parhaallaan kässissä muutamia paria hurstihousuja.

— Mauno, tee omantunnon mukaan! varoitti Kusto katsellen lahkeen suut ja kaikki. Uneuta sinä pois mielestäsi, että nämä ovat minun housut, eläkö pane korkeampaa hintaa kuin oikein. Katsos, täälläkin on reikä.

— Revennyt vähäisen, mitä se . . .

— Niin, ja Kuston housut ovat pienempiäkin, sanoi äiti, joka oli tullut katsomaan vaatteiden jakoa ja pitämään siinä lempipoikansa puolta.

— Sekin on otettava lukuun, vahvasti Kusto.

— Mitäs te sanotte siihen, kun leipä loppuu, mistä minä jauhoja otan? kysyi äiti, kesken muun homman.

— Niin, mitenkä tehdään, sanoi Kusto kääntyen Maunon puoleen.

— Ottakaa nyt kumpaisen säkistä hyvänsä ja toisella kerralla toisen. Muistaahan nuo.

— Ei sen äidin muistiin ole luottamista, sanoi Kusto. Käy mittaamassa puntarilla yhtä paljon kumpaisenkin säkistä; se on selvin.

— Potattiakin pitäisi hakea kuopasta, minä en niitä sieltä asti saa, kun säilöstelee jalkoja.

— Ja nehän ovat unehtuneet vielä jakamatta.

Vaatteiden jaon toimittivat he kumminkin loppuun ja sitten kävivät yhtenä antamassa äidille jauhoja ja siltä tieltä suoraan potattia jakamaan ja noutamaan.

— Kapalla ne kaiketi jaettaneen, sanoi Mauno ja aikoi ottaa sitä käteensä aitasta lähtiessä, vaan Kusto joutui estämään.

— En minä anna hiekkasia potattia mitata vasta ruunatulla kapalla, se kuluu siinä, sanoi hän ja otti omansa pois.

— No milläs ne mitataan? kysyi Mauno vähän kiukustuen.

— Ennen vaikka puntarilla.

— Sinä sitä et osaa millään muulla kuin puntarilla, sanoi Mauno alkaen työlästyä. Silläkö ne halotkin jaetaan?

-- No pysytäänhän, veli Mauno, sovinnossa loppuun asti, houkutteli Kusto. En minä voi panna mittakappaani hiekkaisiin potattiin, sillä ei sen tarvitse paljon kulua, kun se ulos mitatessa viepi useita jyviä liikaa. Mitataan vaikka pienellä vakalla ja sitten tähteet puntarilla.

Kusto piti hyvin kovasti puntarimitan puolta ja vasta sitten, kuin Mauno sanoi, että kaikki ihmisethän sillä nauravat, jos tietoon pääsevät, heitti puntarin pois ja tyytyi siihen, kun Mauno lupasi jakaa loput yksin potatin, ja niin se kävikin.



Veljes-eron päätyttyä pyöri Kuston päässä monenlaisia ajatuksia. Olisi pitänyt lähteä talon ostoon, mutta lumi lepäsi mailla ja esti näkemästä minkälaiset ovat niityt ja pellot. Toiseksi olisi ollut mentävä sulhasiksi, mutta morsian oli tuntematon, ei edes nimeä muistanut. Kovin nukkavierut olivat sulhaisvaatteetkin, mutta sääli oli ruveta uusiakin laittamaan, kun ei ollut kotona kudottua vaatetta.

Viimein keksi Kusto keinon ja rupesi vasikannahkain ostelijaksi. Siinä sivussa oli hyvä tilaisuus katsella taloa itselleen ja käydä kysäisemässä, mikä sen morsiamen nimi on ja että olisiko siitä minkä verran etua talon ostoon.

Ensimmäiseksi kierteli hän Jokijärven kylällä, tiedustellen yhdeltä ja toiselta sen seudun kaupan alla olevista maista ja pian hänellä oli jotenkin tarkat tiedot niistä. Täältä jatkoi hän matkaansa sille kylälle, jossa tuo hänelle neuvottu morsian-ihminen oli.

Vasikannahkoista ei Kustolla ollut erittäin suurta vastusta, sillä hän antoi kovin huokeat hinnat. Muumia kymmeniä niitä oli kumminkin kertynyt, niin että reen laidan yli häilyi koko joukko vasikanhantiä, jotka ilmaisivat minkä liikkeen harjoittaja tässä oli.

Juurikan taloon mennessä liikkui Kustossa vähän rauhattomuuden väreitä. Kaikki olivat tuntemattomia ja naisia, nuoria jos vanhojakin, liikkui niin monta, ettei niistä päässyt mitenkään selville. Pinolta huomasi hän renkipojan ja siltä sopi parhaiten kysellä.

— Onko tässä talossa monta talontytärtä? kysyi hän pojalta.

— Onhan niitä neljä, sanoi poika.

— Entäs nuo toiset?

— Ne ovat muita talon ihmisiä.

Ei ikään tästä tule selvää, ajatteli Kusto. Hän ei ollut oikein rohkea näissä asioissa. Tärkeintä olisi ollut tietää, kellä niillä on perintömäärä tiedossa, mutta ei hän voinut sitä kysyä tuolta renkipojalta, se ei näyttänyt kylliksi totiselta.

Onneksi keksi Kusto keinon, miten pääsi itsensä naisväen puheelle. Hän pani vakkaan silppuja ja meni

navetan puolelta etsimään niille lämmintä vettä kasteluksi.

— Oletteko talon ihmisiä vai palvelijoita? kysyi hän ensimmäiseltä naiselta, joka ammensi vettä.

— Siitä olen siltä väliltä, vastasi nainen.

— Kenenkähän luvalla täältä saisi vettä, arveli Kusto ja katseli uteliaana puhuteltavaansa.

— Ottaa minun luvalla, ei näy tässä parempikaan luvan antajia, sanoi nainen tehden työtänsä.

Kusto ei osannut miten jatkaisi keskustelua. »Siltä väliltä», ajatteli hän naisen sanoja, hämmennellen apetta. Saattaisi olla tuokin, mutta tottahan se silloin olisi talon ihminen.

Naisen ulkomuoto ei ollut vähääkään viehättävä, niin että Kusto saattoi mielellään uskoa tämän toiseksi. Hän päätti antaa aikaa asialle ja tekasi pienen hätävalheen, että hän on matkalla vähän vilustunut ja pyrki taloon yöksi, vaikka olikin keski päivä. Tekipä vielä illan kuluessa sellaisen uhrauksenkin, että keitätti suuren pannun kahvia ja juotteli talon väkeä, sekä joi itse. Ja sillä tavoin hän pääsi selville, että se haettava oli kuin olikin aivan sama, jota päivällä puhutteli navetassa. Hän oli isännän sisar, Reeta nimeltään, vanha piika, usein hyvin kiukustunut elämäänsä ja asemaansa.

Hämärätä viettäissä teki Kusto muutaman tuttavuus yrityksen Reetalle, mutta tuli kohta huomaamaan

ettei sitä ollut hyvä lähennellä talottomana ollessa, vielä vähemmin vasikannahkan ostelijana.

Kusto ei pahastunut Reetan katsantokannasta, piti sitä päinvastoin taloisen ihmisen merkinä, kun ei mielly maattomiin joutomiehiin. Tämä vähäinen kosinta puuha antoi kiihoitusta Kuston maan ostolle. Naapurissa vielä kertoivat, että Reetalla olisi joku leskimies, talon isäntä, kosiana. Tämä tieto kiihoitti kilpailemaan, eikä nyt joutanut kesää odottamaan. Hän lähti tositeolla kyselemään tilusten hintoja ja ostikin kohta pienen rappeutuneen tilan. Heti ostettua muutti hän sinne tavarat ja elukat, sekä toi äitinsä hoitamaan taloutta.

Talon isännäksi päästyä lähti Kusto julkisesti kosintamatkalle. Hän meni kuin tuttuun paikkaan ainakin ja esitti kohta morsiamelle asiansa.

— En minä lähde sinne vanhan akan käskettäväksi, teki morsian tenän ensi aluksi.

— Ei se äiti ole siinä sen pitemmältä kuin sinä tulet, se menee toisen veljen luokse, selitteli Kusto ja sai kuin saikin taipumaan, niin että liitot tehtiin ja kihlaiset juotiin.

Sitten seurasi »syynillä» käynti sulhasen kotona, joka päättyi hyvin, vaikka kyllä morsian ensin halveksi mokomata »räsämänttiä», kun ei ollut kattoakaan kaikissa huoneissa.

— Vaihdetaan parempi, kun aika joutuu, lohdutteli sulhanen.

Ensimmäisen kuulutuspyhän lauantaina meni Kusto morstamen kotiin, pannen vanhan tavan mukaan matkakirstuun runsaasti eväitä, joilla kestitsi morsius-talon joukkoja. Vanha äiti oli eväät laittanut, vaikka kyllä niitä tarkoin katsellen olisi luullut ostetuiksi, sillä jokaisen leivän kupeessa näkyi puntarin koukun jälki.

Häiden viettämisen tahtoi morsian viivytettäväksi kesään ja suostui siihen Kustokin, mutta sitten sattui asioita, jotka vaativat kiirehtimään. Lähellä oleva suurempi talo joutui velkainsa tautta kaupan alaiseksi ja sen olisi saanut nyt kohtuullisella hinnalla, jos vaan oli rahat valmiina. Tätä tilaisuutta ei Kusto saattanut antaa mennä sivu ja hän riensi morsiamensa luokse muuttamaan vihkimispäätöstä, niin että se tapahtuisi heti paikalla. Ennen vihkimistä ei ollut sovelias mennä pyrkimään rahojen haltiaaksi. Morsiamensa tapasi hän kovassa kankaan laittopuuhassa.

— En minä lähde vihille ainakaan ennen kuin tämän kankaan saan kudotuksi, sanoi Reeta päätävästi.

— Anna nyt sen kankaan jäädä kesken ja kudo siellä, houkutteli Kusto mitä suloisimmin.

— Onko siellä kangaspuut?

— Ei ole, vaan kyllä minä haen lainaan.

— Minäpä en lähde lainan varaan, minkälaiset rämät satut saamaan.

— No minä ennen vaikka ostan uudet, jos ei saa lainaamalla, lupaili Kusto.

— Kaikenlaisia kiireitä sinulla pitää olla, ihmetteli Reeta aikomuksessa antaa myöten. Onko siellä mitä tapahtunut, kun minun pitäisi sinne niin kiireellä joutua?

— Ei sinne sinun tulolla olisi mitään erityistä kiirettä, sanoi Kusto rehellisesti ja kertoi sitten kuinka huokeilla päällisillä hän saisi suuremman talon, kun vaan joutuisi rahat.

— Vai niin, sanoi morsian ja katsahti jo vähän tyllysti sulhaseensa. Koska se on sillä lailla, että minun tulolla ei ole mitään kiirettä, kun vaan rahat joutuisivat, niin saat pitkään odotella kumpaisiakin. Tule ensi lauantaina pappilaan, niin tehdään ajoissa ero.

Kusto ihan hämmästytti ja koetti purkaa puheitaan, lupailipa kesäänkin odottaa, mutta asia oli jo pilalla.

— En minä ole niin miehen puutteessa, että lähaisin sinun maittesi päällisiksi.

— Sovitaan pois, houkutteli Kusto yhäkin. Se on niin ilkeä mennä puruille ja tulee se maksamaankin kymmeniä markkoja sinulle, sillä minä tahdon tilin mukaan kaikki kuluni.

— Elä minun markkojani sure. Markkasi saat, etkähän sinä muuta vailla olekaan, sanoi morsian ilmeisen tyllysti. Tule vaan ensi lauantaina pappilaan.

Oli Kustosta vähän ikävätä, kun niin hyvät toiveet menivät tuolla lailla. Ei hän sentään suuriin suruihin antautunut, eikä herennyt toivottomaksi. Maan vaihto oli saatava toimeen millä tavalla hyvänsä ja

kun näytti siltä, ettei naimiskaupan kautta ennätä hankkia rahoja, ei ollut muita keinoja kuin kiire velan otto.

Kusto alkoi heti kysellä, kellä tiedettäisiin olevan rahoja lainata. Eivät muistaneet olevan niissä tienoin kellään rahoja. Viimein joku arveli, että ehkä Mys-sylässä olisi, mutta se isäntä kuuluu olevan salarikas saituri, ettei ilmoita rahojaan, eikä anna velaksi, kuin hyvin harvoille. Kustossa heräsi toivo, sillä hän ei pitänyt mainittuja ominaisuuksia minäkään pahana. Ja eikös Kusto arvannutkin oikein. Siellä löytyi niin erinomainen isäntä, että Kusto otti hänet ikipäiviksi esikuvakseen. Se oli alussa puhutellen niin köyhä, että jos ei Kusto olisi edeltäpäin tietänyt, olisi hän ehkä ollut taipuvainen auttamaan sen kurjaa kohtaloa muutamalla pennillä. Köyhyys paistoi joka kohdasta. Huoneet olivat päälle kaatumassa, talon kalut kaikki vanhoja kuluja, eikä niitäkään, kuin ihan välttämättö-mimpiä. Semmoisia kuin kahvipannuja ei ollut ensinkään. Isännän vaatteus kokonaan, mutta varsinkin housut, menivät paikkojen paljoudessa edelle Kuston arkihousuista.

Kauvan aikaa puhui Kusto kauppa-aikeistaan, ennen kuin johti puheen rahoihin.

— Eihän minulla mitä rahoja ole, kielsi Myssy-nen heti.

— Niinhän nuo ihmiset puhuvat että on teillä, sanoi Kusto.

— Joku satanen jos sattuu olemaan, niin siitä ovat ottaneet puhuakseen.

Kusto ei ollut kuulevinaankaan Myssysen rahat-
tomuutta, vaikeroitsi vaan omaa puutettaan ja esitteli
maatansa velan vakuudeksi. Ja viimein sieltä taas
»joku satanen» ilmestyi, josta se monen verukkeen pe-
rästä kohosi tuhanteen ja lopulta lupasi Myssynen
katsella summan täyteen, sillä aikana kun Kusto käypi
päättämässä talon kaupan ja teettää velkakirjan.

Tyytyväisenä palasi Kusto kotiinsa, sillä nyt
olivat rahat tiedossa ja oli pa hän nähnyt samassa
talossa tytönkin, jota päätti käydä kysymässä, niin
pian kun sai entisen kanssa tilit selväksi.



Huonolla kevätkelillä ja keskellä kauppakiireitä
täytyi mennä lauantaina pappilaan puruille entisestä
morsiamesta. Eri teitä ja eri hevosella ajoi sinne
kumpainenkin. Asiasta ilmoitettua rovastille, katsoi
tämä heihin kumpaankin tutkivasti ja virkkoi:

— Kun täydessä ijässä olevat ihmiset olette
noin kevytmielisiä.

— Tämän Reetan syy se on kokonaan, selitti
Kusto, osoittaen selvyuden vuoksi sormellaan.

— On yhtä paljon itsesikin, vastasi Reeta.

— Mitä ne syyt ovat? kysyi rovasti.

— Ei ihan mitään, jouduttautui Kusto selittämään sormellaan viittiloiden. Tämä Reeta vaan aivan tyhjästä kyllästyi ja tahtoo purkaa, ja samahan se on. Sen minä kumminkin tahdon, että Reeta ennen purkua maksaa tilin mukaan kaikki minun matkakuluni ja muut menot . . . Täällä on tilikirjat.

Kusto alkoi kaivaa niitä poveltaan.

— Ehkäpä ne ennätätte muuallakin selvittää, sanoi rovasti, täällä ei olisi aikaa näin lopulla viikkoa.

— Se on oikein sanottu rovastilta, kiitteli morsian. Vai täällä hänen tilikirjojaan ruvetaan tutkimaan. Ja tuostahan nyt kuulette, mitkä ne eron syyt ovat. Eihän tämä minusta välittäisi mitään, kun vaan saisi rahani.

— Elkää uskoko, rovasti, se on kaikki vihapuhetta, sanoi Kusto ja pani tilikirjat taskuunsa.

Rovasti naurahti ja toimitti sitten eron, viitsimättä pitemmältä kuunnella heidän syitänsä.



Vielä viime lopussa koitteli eronnut morsian Kuston kärsivällisyyttä, kun ei antautunutkaan tiliin matkakuluista, ajoi vaan kotiinsa ja käski tulla sinne, jos on saaliissa. Mutta ei Kustokaan heittänyt tiliänsä perimättä, vaan ajoi perästä.

Paljon kylmempää oli nyt kohtelu, kuin edellisillä kerroilla. Heiniä tosin viskasivat hevosen eteen, vaan talliin eivät panneet, eikä miestäkään viety kamariin. Tilintekokin tapahtui tuvassa kaikkein kuulten.

Asianomaiset istuivat toinen toisessa päässä pöytää, Kustolla tuttu tilikirja edessä ja kädessä lyijykynä, että jos tarvitsisi tehdä korjauksia kotona tehtyihin laskuihin.

— Kaksi käyntiä täältä kautta pappilassa, alotti Kusto, yhteensä 52 ja puoli virstaa, joka, luettuna 10 penniä virstalle ja 6 penniä peninkulmalle rekirahaksi, tekee yhteensä 5 markkaa 50 ja puoli penniä. Reeta, onko oikein?

— Tottahan tuo lienee oikein, vastasi Reeta arviolta.

Kusto merkitsi sen kohdan hyväksytyksi.

— Sitten kaksi matkaa täällä, yhteensä 26 virstaa ja rekirahat, summa 2 markkaa 75 penniä. Reeta, onko oikein?

— Mahtaa olla, vaan lasketko sinä senkin vaskannahkain ostossa käyntisi tähän?

— Ei, ei, vakuutti Kusto totisesti ja niin kiintyneenä tileihinsä ettei yhtään huomannut syrjäisten naurun tirkkunaa. Nämä viimeiset ovat sulhasina käynti ja toinen se, jolloin ilmoitit erottavan. Muistathan.

— Muistan.

— Sitten miehen ja hevosen arkipäivä. Onko 2 markkaa paljo?

— Pane vaan sinne.

— — — — —

— Sitten seuraa tili eväistä. Kolme rieskaa ja kaksi leipää, niinkun sen näit, yhteensä 18 naulaa ja neljännes, joka 15 pennin jälkeen naulalta tekee 2 markkaa 73 ja puoli penniä. Reeta, onko oikein?

— Antaa vaan tulla.

— Sitten kalakukko, niinkun sen näit, jossa oli 4 naulaa kaloja ja 1 naula sijanlihaa. Onko, Reeta, mielestäsi paljon, jos pannaan kaloille ja kukon kuorelle 1 markka ja lihalle 50 penniä?

— Kyllä kestetään.

— Paistettua sijanlihaa 3 naulaa paraalta paikalta, niinkun sen näit. Onko paljon 60 penniä naulalle?

— Kestetään sekin.

— Sitten 2 naulaa voita, niinkun sen näit, 75 penniä naulalle. Mitä sanot, Reeta?

— Sepä taisikin olla viiminen.

— On täällä vielä kahvitili, muistutti Kusto. Kaksi kuppia nisun kanssa ja kaksi ilman. Yhteensä 30 penniä. Onko paljon.

Reeta ei vastanut mitään, kysyi vaan yleistä summaa ja saatuansa tietää, heitti jotenkin tylyllä tavalla rahat Kuston eteen ja tarttui samassa arvostelemaan tiliä.

— Mistä sinä tiesit niin neljännesten päälle kaikki leivät ja lihat?

— Minä pelkäsin tämmöistä tapausta ja punnitsin varalta, selitti Kusto.

— Ja sitten ilkesit tulla meitä puntarin nokasta syöttämään.

Reetalla oli aikomus pitää pitempi erojaispuhe entiselle rakastajalleen, mutta samassa tuli renkipoika ulkoa ja sanoi että vieraan hevonen on potkaissut porsasta, niin että se taitaa kuolla. Monissa miehin mentiin ulos ja totisesti siellä porsas sätkytteli viimeisiä kertoja sorkkiansa. Se oli saanut armottoman kovan potkun päähänsä terävä naulaisesta kenkäjalasta.

— Kyllä siinä meni porsas, surkutteli emäntä. Kaikenlaisia hevosia heitä on.

— Ei siinä tule mitään vahinkoa, kun lopettaa kiireelle ja panee lihaksi, lohdutteli Kusto.

— Lopetettava se kyllä näkyy olevan, puuttui isäntäkin puheeseen, mutta turhaa on sanoa, ettei siinä vahinkoa tulisi, parin kuukauden vanhassa porsaassa.

Renki sai käskyn lopettaa porsaan ja muut joukot poistuivat äänettöminä huoneeseen.

— Olipa se vähän ikävä tapaus, puheli Kusto kynsiskellen tukkaansa.

— Oli se tavallaan, sanoi isäntä tekeytyen totiseksi, vaikka hänelle samalla näkyi juolahtavan hupai-

sempi ajatus mieleen. Asia on minun mielestäni niin, että kenen eläin vahingon tekee, se sen maksaa.

Kustolle tuli tuiki vaikea olla, kun kuuli puhuttavan maksusta.

— Jääpihän siitä lihat taloon, koki hän esitellä. Otatte toisen porsaan ja minä annan 50 penniä »kär-sarahaksi».

— Antaa olla kukkaron aukomatta niin vähän tautta, keskeytti isäntä. Tästä täytyy tehdä toisenlainen tili. Vieras saapi pitää porsaan omanansa, kun maksaa meille laskun mukaan sen ruan ja hoitopalkan.

— Mitenkä sitä osaa laskea, kun ei ole mitan mukaan syötettynä, sanoi Kusto, ihmetysten isännän esityksestä.

— Onhan se vähän vaikeata, kun ei aavistettu tällamoista tapausta, eikä osattu syöttää puntarin nokasta, sanoi isäntä. Mutta kyllä siitä selvä kuitenkin tulee. Noutakaapa tytöt se porsaan allas, niin mitataan kuinka paljon se vetää ja siitä sitä päästään laskujen perille.

Mutta tytöt eivät olleet käskyä kuulevinaankaan, menivät juoksujalassa toisiin huoneisiin nauramaan.

— Mitä ne arvelivat kun eivät tuoneetkaan, torui isäntä totisena ja käski sitten renkipojan noutamaan allasta.

Poika hyppäsi kiireesti ja heitti suu naurun virnissä altaan olaltaan lattialle.

— Näinkö suuri, ihmetteli Kusto. Tämähän vetää pari kannua. Ei se ole jaksanut syödä tämän täyttä kerrallaan.

— Pitää kutsua niitä jotka ovat syöttäneet, sanoi isäntä. Käskepä Reeta tänne.

Renkipoika haki Reetan, vaan ei siitä ollut avuksi.

— Minä vähättelen teidän porsastiliinne, kun olen päässyt itse selväksi, sanoi Reeta ja meni matkoihinsa.

Ei ollut isännän omistakaan tytöistä selon antajaksi, ne vaan nauraa kikattelivat toisissa huoneissa. Emäntä viimein tekeytyi totiseksi ja kävi selittämässä porsaan ruokintajärjestyksen, että sitä on syötetty kuukauden päivät nuorella maidolla ja toinen kuukausi piimällä, ja että maitoa se on juonut ainakin puoli kannua päivässä ja toisella kuukaudella piimää koko kannun päivässä ja viimeiseltä vähä jauhojakin.

— Tulipas siitä selvä, sanoi isäntä. Ehkä ei tarvitsekaan mitata allasta, vai miten sulhanen tahtoo.

Kusto oli jo ennättänyt kiintyä laskuihinsa, eikä joutanut vastaamaan, vaikka kunnia nimellä mainittiin.

— Kalliiksi se nousee, sanoi hän viimein.

— Eikö mitä, rauhoitteli isäntä. Kolmekymmentä kertaa puoli kannua, on 15 kannua, joka 30 pennin mukaan kannulta on niin paljon kuin — — 4 markkaa 50 penniä, ja kolmekymmentä kannua piimää 10 pennin mukaan 3 markkaa; yhteensä 7 markkaa 50 penniä.

— Paljon nousee noin pienestä porsaasta, jatkaili Kusto uudestaan.

— Kyllähän se syöttöporsas tulee maksamaan, sanoi isäntä. Mutta koitetaan hoitopuolta supistaa niin pieneksi kuin suinkin. Onko paljon, jos pannaan hoitopalkaksi 1 markka.

— Siinähan on, myönnytti Kusto huolissaan. Tämä on aivan veli Maunon syy. Minä jo sanoin kun se tuon hevosen osti, että se saattaa tehdä vahingoita.

— Mitäpä ne tähän kuuluvat, sanoi isäntä ja alkoi jatkaa tiliänsä, Sitten seuraa tili porsaan huoneen hyyrystä. Mitäs sanoo sulhanen, onko 50 penniä paljon?

Kusto näytti havahtavan ja katsoi mitään virkkamatta isäntään, jonka laskutapa alkoi tuntua kovin tutulta. Isäntä ei ollut sitä huomaavinaan, jatkoi vaan edelleen.

— Sitten 25 penniä porsaan vuodepehkuista. Mitä sanoo sulhanen, onko paljon.

Nyt ei enää Kusto epäillyt mitä tämä peli oikeastaan oli ja hänessä heräsi toivo, ettei ehkä rahat kulukaan. Hän alkoi kahmuilla turkissaan ja virkkoi:

— Pitää tästä lähteä kotiinsa ajamaan, leikkiähän tämä taitaa olla.

— Tästä on leikki kaukana, sanoi isäntä, tekeytyen totiseksi. Käy vaan, poika, nostamassa porsas

rekeen, täyden hinnan minä kuitenkin perin, jos ei se muuten tule, niin oikeuden kautta.

Kusto huokasi syvään, ja alkoi kaivaa kukkaroansa.

— Eikö sitä yhtään helpoiteta? kysyi hän vielä rukoilevasti.

— No menköön seitsemästä markasta tämän lyhyen sukulaisuuden muistoksi.

Kusto luki äänettömänä rahat ja heitettyänsä kiireesti isännälle hyvästit, lähti ulos.

Renkipoika oli täyttänyt isäntänsä käskyn ja samalla tyydyttänyt omaakin kujeiluhaluansa ja asettanut porsaansa istumaan reen perään, vasemmalle puolelle.

Kusto ei tuosta nostanut mitään melua, siirsi vaan siivosti porsaansa rekensä keulapuolelle, heitti loimen peitoksi ja alkoi ajaa. Talon joukot katsella kurkistelivat ikkunasta sulhasen poistumista ja useammat nauroivat. Reeta oli totisin muita.

— Taidatpa olla pahoillasi, sanoi Reetan veli. Tuosta saat nämä porsasrahat palkinnoksi.

— Vieläpä minä pahoillani, sanoi Reeta. Vaan olisit tuon saanut heittää vähemmällä, nyt vei sen porsaansa.

— Kuolleen porsaansa, nauroi isäntä. Jouti viedä, ettei tarvitse aivan tyhjänä mennä.



Hevoskauppiaana ollessaan oli Kusto kuullut, että kaupan purkautuminen pilaa vastaisen kauppaonnen ja sitä samaa hän vähän pelkäsi Reetastakin erotessa. Tämä pelko ei kumminkaan saanut kovin pitkiin ajatuksiin. Toisen kerran raha-asioilla käydessään teki hän jo Myssylän Marille koristelemattoman kosintatarjouksen ja se sattui paikalleen. Tyttö oli aivan halukas lähtemään itaran isänsä kotoa, sillä eipä siitä kovin korkealle käytynä tahtomassa, jos olisi odottanutkin. Eikä tytön isälläkään ollut vastaan sanomista, vävypoika oli aivan hänen mielensä mukainen. Ainoa muistutus isältä oli se, että velka on sittenkin maksettava, joskaan ei erittäin kiireelle. Tällä muistutuksella ei ollut tarkoituksena kieltää tyttäreltä perintöä vastaisuudessa, vaan ainoastaan pakoittaa vävypoikaa vireäksi hankkimaan.

Kauniimman juhannuskesän aikana tuoda köräytti Kusto nuoren emännän kotiinsa. Häiden vietossa vältettiin liikaa tuhlausta ja niitäkin vähiä menoja vedettiin vierailta takaisin huomenlahjan nimellä.

Nuorelle emännälle ei oltu edeltä päin laitettu mitään mukavuuksia, eikä tämä ollut oppinutkaan semmoisiin.

Nyt kesällä hän kyllä sai pienen omituisen aitan, mutta talvella sai tyytyä joukon yhteiseen tupaan. Kamaria olisi kyllä ollut, vaan niistä oli lattiat lahonneet ja uunit hajonneet, eikä Kusto näin tuottamattoomiin töihin varojaan kuluttanut.

Yhden poikkeuksen entisistä tavoista sai nuori emäntä toimeen, nimittäin sen, että ostettiin kahvipannu ja kaikki siihen kuuluvat kojeet. Isäntä osasi kuitenkin johtaa niin, ettei ne tulleet köyhtymisen välikappaleiksi, vaan niillä päin vastoin kiepoteltiin rahoja kotiin päin.

Tanssihaluisella kylän nuorella vällä ei ollut tähän asti suosittua kokouspaikkaa sunnuntai-iltana, vaan nyt he huomasivat Kustolan olevan heille avoinna. Ilmaiseksi eivät he kumminkaan saaneet hyppiä, oli pistettävä rahamaksu isännän kouraan, taikka pyydetty emäntää kahvia keittämään. Toinen tai toinen keino auttoi ja useimmin he käyttivät tätä jälkimäistä. Mutta jos kahvin keittäjät loppuivat, silloin tuli isännältä kielto tanssimiseen. Ei auttanut muu kuin jatkaa kahvin juontia, vaikkei se useinkaan ollut sikurivettä viisaampaa.

Sama kahvipannu se suoritti ison osan renkien palkastakin. Kusto valitsi aina nuoria, ymmärtämättömiä poikakossia rengikseen, jotka sitten sunnuntai-illan iloissa ensimmäisinä miehinä pehvastelivat ja keitättivät kahvia. Eikä siihen ollut kieltoa muunakaan aikana. Usein Kusto itsekin kehoittamalla kehoitti, että »eikö pojat keitätä kahvia». Ja mikäs siinä: pojat keitättivät; olihan se niin miehevätä juoda omaansa ja saipa kiitoksiakin, kun antoi isännälleen ja emännälleen.

Kekrinä tämä huvi ei enää niin hyvälle tuntunut, kun sai ikäväkseen asti istua tilinteossa vastaamassa kahvipannukysymyksiin.

Jos ajatellaan rengin nimeksi Juho, niin kävi toimitus tähän tapaan:

— Ensimmäinen pannullinen kahvia, kaksi viikkoa jälkeen keyrin, 65 penniä. Juho, onko oikein? niin tilikirja näyttää.

— Oikein on, täytyy Juhon vastata, muutoin tulee sama kysymys uudestaan.

Lomaan löytyi muitakin muistoonpanoja esim. tällaisia:

— Hangosta haara katkennut, 45 penniä. Juho, onko oikein? niin tilikirja näyttää.

— Katkesi kaiketi se.

— Sitten rukkasen peukalon paikkaa 4 pennin edestä. Juho, onko oikein? niin tilikirja näyttää.

— Oikein on.

— Sitten lapsen tuohisesta mansikoita 3 pennin edestä. Juho, onko oikein? niin tilikirja näyttää.

— Suusta ovat menneet nekin, vastaa Juho rehellisesti.

Jos Juholle sattuu jäämään palkastansa jäännöstä, esittelee Kusto siitä jotain kaupantavaraa ja vasta sitten, jos ei kaupoilla sovita, antaa rahat käteen.



Muutamissa vuosissa kiipesi Kusto velattomaksi ja appiukon kuoltua hän oli seudun rahakkain mies. Mutta lisän hankkiminen ei siltä vähääkään laimentunut. Jos maanviljelys antoi hyvin, niin kaupalla vielä lisää. Tähän aikaan oli elonkauppa edullisinta ja varsinkin, jos sai ensin ostaa huokealla salakauppiailta. Suuresta kylästä semmoisia kyllä löytyi ja Kusto oli heidän uskottu ostajansa.

Kun Kuston omat lapset joutuivat kymmenen ja toisenkymmenen ikävuoden alulle, olivat ne isällään apuna. Ne harjoittivat välittäjäliikettä ja toivat ehtimiseen isällensä jyväpussia, selittäen että näitä on tuotu sieltä ja sieltä heidän myötäväksensä. Kusto otti hyvillä mielin jyvät vastaan ja kyseli:

— Antaako ne teille penniä palkasta?

— Antaa, antaa, selittivät lapset.

— Minä saan 10 penniä.

— Minä 15 penniä.

Kusto mittasi jyvät ja maksoi rahat, varoitellen, ett'eivät lapset pudottaisi, vaan veisivät omistajilleen. Hän oli hyvillään lastensa rahanhankkeesta, kun vielä lisäksi kuuli että niillä ostetaan vaatetta. Ja totta ne puhuivatkin. Pojalle, samoin kuin tyttärillekin ilmestyi aina vähän väliin uusia ostohuivia ja hattuja, jopa vih-turiinia ja verkaakin, ilman isältä rahaa pyytämättä. Kerran hän jo yritti epäillä, että mistä niille niin paljon rahaa tulee, mutta rauhoittui pian, kuin lapset sa-noivat saaneensa lisää mārjoilla.

Tämä marjoilla rahan hankkiminen istuutui Kuston mieleen pitemmäksi aikaa, niin että hän seuraavana syksynä pani toimeen suuremmoisen puolukkain poiminna. Arkipäivinä sinne eivät joutaneet muut kuin lapset; aikaisilla oli muita syystöitä, varsinkin elojen puintia. Mutta kun tuli sunnuntaipäivä, jolloin heitetään pois kaikki »ruumiilliset työt», niin silloin isonsa pienensä kontit ja pussit selässä ahoja pitkin juoksemaan. Palvelijatkin lähtivät mielellään, kun saivat isännältänsä maksun marjoistaan, vaikka ei tosin korkeinta hintaa. Isäntä itse toimitti sitten marjat kauppapaikkaan.

Talo oli näiden retkien aikana autiona, ovet lukossa ja avaimet isännän ja emännän taskussa. Siat ja kanat olivat ainoat kotimiehet, vaan nekin asustivat enimmästi riihen edustalla, siat röhkien ja tassutellen maahan karisseita jyviä ja kanat kaakattaen puikkelehtivat sikain lomassa pitämässä puoliansa.

Muutamana sunnuntaina oli Kusto sattunut puolukkaan lähtiessään lyömään rajunlaisesti puita riihen uuniin, niin että se syttyi keskellä päivää palamaan. Pian oli siinä semmoinen tulen tohukka, että vartiat lähtivät, mitä kiireintä karkua pihaan, toiset röhkien, toiset kaakattaen. Kuuma riihi palaa tuprahti niin pian, ettei sitä keskellä päivää moni naapurikaan huomannut. Muutamat, jotka huomasivat, kävivät joutessaan sen hiiltymistä katsomassa ja menivät sitten rauhallisina kotiinsa.

Illan hämärtäessä palasivat marjamiehet, jokaisella kannannainen nivakka puolukoita.

— Mikäs riihen vei? virkkoi renki ensimmäiseksi.

— Riihenkö? kysyi Kusto säikähtäen ja kääntyi katsomaan. Voi taivainen! Riihi on palanut!

Samassa heitti hän kontin seljästään ja lähti juoksemaan riihen luokse. Mutta siinä ei ollut enää ainoatakaan kekälettä pelastettavissa.

— Tämä siitä nyt tuli! vaikeroi hän seistessään hiiloksen vieressä, päätänsä ruopien. Noin vähiin ovat hiiletkin palaneet.

Kustolla oli hyvin lähellä itku, eikä ihmekään, kun meni riihi ja rukiit, eikä edes hiiliäkään jäänyt. Ei ollut ihme, jos tämäkin viimeinen puoli vahingosta lisäsi ikävää mieltä, sillä hän oli hiilenpolttajana ollessaan tottunut näin suuresta puuläjästä saamaan monta »lestiä» hiiliä.

Kuston vaimokin joutui palopaikalle ja virkkoi:

— Sinulla onkin ollut joka pyhä kiihko sinne puolukkaan ja tämä siitä nyt tuli.

— Tulinhan tuonne lähteneeksi, huokasi Kusto. Tätä vahinkoa ei vastaa puolukkatili.

Hän kaiveli tuhkasta oven saranaraudat käteensä ja lähti huokaillen pihaan.

Seurava yö oli Kustolle melkein uneton, kun täytyi laskea miten suuri vahinko riihen palossa tuli ja millä sen saisi korvatuksi. Puolukkain poiminta ei ollut mitättömintä tuloa, mutta itse hän päätti pysyä

kotona tulta vartioimassa. Voipihan hän siihen siaan pyhän seutuina ostella jyviä salakauppioilta ja luvata iltaisilla nuoren väen tanssia tuvassa, että kahvikauppa kävisi paremmin.

Monta uuttakin kauppa-alaa ennätti yön kuluessa ajatella ja eräs niistä kuvastui niin tuottavaksi, ettei se mennyt mielestä, vaikka olikin kielletty. Valmistavat tutkimukset alkoivat jo seuraavana aamuna. Pieni Liisa sai noutaa naapurista lainaksi pienen ryyppylasin. Sitten etsi Kusto tyhjän pullon (sen oli hän korjannut talvella kirkossa käydessään tienvierestä), täytti pullon vedellä ja mittasi, kuinka monta lasin täyttää siitä tuli.

20, kun mittasi vähän vajaaksi.

Kuston silmät loistivat ilosta. Jos ottaisi 15 penniä lasilta, niin saisi 3 markkaa, josta yli kahden markan voittoa.

— Kuulehan Mari, ilmaisi hän jo salaisuutensa vaimolleen. Mitä sanot, jos minä toisin viinaa kaupaksi?

— Viinaako kaupaksi? kysyi Mari terävästi.

— Niin, se olisi tuottavata kauppaa.

— Elä jatka enää, kielsi Mari. Pidä mitä muuta kauppaa hyvänsä, mutta sitä et saa yrittääkään.

Kusto luopui, vaikka kyllä kovasti säälisti.



Seuraavana talvena pidettiin Kustolassa yhä useemmin tanssia, sillä luvan saanti oli entistään helpompi. Kahvia tosin täytyi keittää, vaan ei aivan myötänsä.

Kuston omatkin lapset kehittyivät tavallista aikaisemmin tanssin askeleisiin ja olivat muiden mukana menossa, kun vaan isä sattui selin istumaan. Aivan nenän edessä ei vielä rohennut hyppiä. Alituinen nuorten seurassa olo oli heissä herättänyt halun saada pitää hyviä ostovaatteita ja semmoiset heillä ja olikin, vaikkei isä antanut penniäkään.

Muutaman tanssi-illan perästä sattui Kustolle havaintorikas yö. Hän meni käymään ulkona ja kuuli nurkan suojassa seisoissaan eloitan oven narahtavan. Kusto hyppäsi kiireesti katsomaan ja tapasi omat tyttärensä aitasta pois tulossa. Toinen väänsi parhaallaan lukkoa kiinni ja toinen seiso jyväpussi selässä odottamassa.

— Ketä täällä?! kysyi Kusto kauhistuneena

Tytöt säikähtivät sanattomiksi ja jäivät paikalleen seisomaan. Jyväpussi putosi rappusille ja ovi jäi kesken lukkoamisen.

— Liisu ja pikku Mari! huudahti Kusto ihmeissään. Nytpä minä kummia näen. Tupaan heti!

Hän toi pussin tupaan ja teki tulen päreesen.

— Tämähän on sama pussi, jolla olette aina tuoneet Myllylän Miinan jyviä, sanoi hän pussia tarkastellen. Teidänpö tämä onkin?.. Mari! Nouse

ylös, nyt täytyy antaa tytöille selkään, kun olivat aitasta jyviä varastamassa. Kuuletko Mari?

— Kyllä kuulen, vaan enpä minä keskellä yötä, vastasi Mari nousten istumaan.

— Oli yö tai päivä, päätti Kusto. Meidän lapset eivät saa olla semmoisia.

— Itsehän sinä olet ne opettanut semmoisiksi, huomautti Mari.

— Miten opettanut?

— .. ostelet jyviä kaikilta salakauppioilta ja yksin omilta lapsiltasikin.

— Minäpä en ole sitä tietänyt.

— Nytpä tiedät.

— Nyt tiedän ja vitsaa tulevat saamaan. Avaimetkin ovat ottaneet pään alta. Onko se pikku Sakukin samanlainen.

Kusto meni katsomaan pöydänpäävuoteelta Sakua, mutta paikka oli tyhjä.

— Sakukin on liikkeessä. Nyt on meidän talon elämä pilalla. Missä on Saku? Tietääkö tytöt?

Mutta tytöt eivät kuuluneet tietävän.

— Käypäs katsomassa saunasta, neuvoi Mari.

Kusto meni ja palasi pian aivan masentuneena, taluttaen Sakua kädestä.

— Ei tullut minun lapsistani ihmisiä, valitti hän. Tuolla ijällä jo Saku kortinlyönnissä toisten poikain kanssa, ja vielä lisäksi haisee henki viinalle.. Ei tul-

lut minun pojastani miestä . . Mitä sanot Mari? Vieläkö puolustat?

— Mitäs minä siitä puolustan, sanoi Mari, johon pojan rikos näytti koskevan kovemmin, kuin tyttöjen äskeinen jyvä juttu. Vaan on näihin rikoksiin paljon omaakin syytäsi. Mitäs annatkin tähän keräytyä kaiken maailman väen joka sunnuntai-illaksi.

— Mutta eihän lasten tarvitse niiden mukana olla.

— Ei tarvitseisi, vaan onhan ne. Antasit mennä kansakouluun, niin oppisivathan jotain, eivätkä olisi tässä kaikkea näkemässä.

— Kyllähän sinä niistä kouluista ja muista, mutta selkään minä niille annan, uhkaili Kusto, vaikka entistään laimeammin.

— Anna vaan, mutta minä rupean nukkumaan, sanoi Mari heittäytyen sänkyynsä ja vetäsi peiton korvansa päälle.

Kusto tuittuili vielä vähän aikaa lapsillensa ja käski ne sitten nukkumaan. Itse hän ei saanut unta silmiinsä moneen tuntiin. Tällä kertaa joutuivat vanhat tilit uuteen tutkintoon. Ennen olivat jyväkaupan voitot ja tanssi-iltain tulot hupaisia muistella, mutta tämän yön tapahtumat tekivät ne aivan hämäräksi. Alkoi jo epäilyttää kaikista näistä tulleen enemmän tappiota, kuin voittoa.

Tappio puolelle pyrkivät pääsemään semmoisetkin seikat, kuin kotivarkaus, sunnuntai-iltain tanssit, sekä juoma- ja korttiseurur, jotka tähän asti olivat

näyttäneet olevan tulopuolen apuna. Hänen äskein lausumansa epäily, että »ei tullut minun lapsistani ihmisiä», tahtoi tunkeutua oman niskan painoksi ja pani ajattelemaan, että tässä olisi tehtävä lasten suhteen jotain muutakin, kuin mitä hän oli aikonut huomen aamulla tehdä.

Loppupäätös tämän yön tilinteossa oli, että Kusto lupasi itsellensä luopua rakkaista markoistaan lastensa kouluttamiseksi, *jos Mari vielä kerrankaan ottaa kouluun lähettämisen puheeksi*. Itsepuolestaan oli hän tämänmoisen, rahoja kuluttavan asian alkuunpaniaksi yhtä mahdollisin, kuin sairastunut oman paiseensa puhkasiaksi.





Pääskysten elämästä.

Puut heloittivat vasta puhjenneessa lehtiverhossaan, niityille loi vihanta ruoho kauniin katoksen ja kirjaili sen ensimmäisillä kukkasilla. Metsä surisi lintujen laulusta ja vapautuneena jääkuoren alta hypelivät kalaset rantamilla. Itsevaltiass talvi oli laskenut sekä kasvi- että eläinkunnan jäsenen valtikkansa alta kesäistä vapautta nauttimaan. Kaikki saivat he nyt voimiansa mukaan kasvaa ja kukoistaa, laulaa ja liikkua.

Kartanoilla ja läheisillä pelloilla leijaili lukuisa joukko pääskysiä. Ne olivat vasta ikään päässeet pitkän muuttomatkinsa perille, vaan pitkiin lepoihin ne eivät joutaneet. Vanhat, rappeutuneet pesät olivat korjattavat ja toisten tehtävä aivan uudestakin. Oli etsittävä jokin suojainen ja turvallinen paikka, jossa perheensä voisi kasvattaa ja itsekin pistäytyä sinne suojaan sateilta ja myrskyiltä. Ensin oli saatava sei-

nät muuratuksi ja sitten katseltava höyheniä ja muita pehmoisia aineita vuoteeksi.

Tuonne kostean savikuopan reunalle liepsahtivat ne kaksin, kolmin kerrallaan ottamaan rakennusainetta ja kun joku oli saanut sitä irroitetuksi, luikahti se samassa lentoon, suussa savinokare, jonka kävi heti tuoreena ollessa kiinnittämässä pesän teokseen. Paluumatka ei tapahtunut niin suoraa tietä. Monet laulun lipratukset ja useampia mutkaisia kierroksia tuli tehdä sillä välillä.

Tuvan räystäään alla, noin kyynärän välimatkalla oli kaksi uudesta tehtävää pesän aloketta. Toisen pesän seinätyöt menivät jo enemmässä kuin puolitiessä, mutta toisessa oli vasta vähän pohjakerrosta, vaikka yhtenä päivänä olivat alottaneet. Näiden naapurien sopu ei ollut oikein hyvällä kannalla. Sitä ei vaikuttanut pesien läheisyys, sillä kumpaisestakin pääsi vapaasti yhteisille laitumille. Suurimpana syynä taisi olla se, kun toisen pesän rakentajalla ei ollut toveria; hän oli yksinäinen. Sitä eivät voineet kaksineläjät naapurit hyväksyä. He asettuivat usein yksinäisen eteen, jossa vilkkaalla surituksella selittivät, että sen on herettävä pois pesän tekopuuhasta, kun ei ole kumppania. Yksinäinen suritti vastaan, eikä näyttänyt luopuvan aikeestaan.

Kun hän sitten meni noutamaan rakennukseensa savea, tai heinänkortta, ryhtyivät toiset sillä aikaa harjoittamaan tuotakin vähää pesän alkua. He jo ehtivät

monta muruista irtauttaa ja heittää alas, kun rakentaja itse saapui. Tämä katseli mielipahalla työnsä turmelemista, vaan korjaili kumminkin laiteita järjestykseen ja silitti nokallaan vasta tuodun saven siihen lisäksi. Ei hän siltä pahaa pahalla costanut. Naapurien pesä sai olla rauhassa, vaikka he olivatkin poissa. Niiden taloudessa ei varmaankaan ollut mitään moittimista, kun olivat kahden. Mutta hänellä, poloisella, ei ollut toveria, joten täytyi kärsiä kaikki teot niiden puolelta, joilla oli.

Tuolta ne taas lentää liitelivät, yksi ensin, sitten toinen. Vielä kantamuksen nokassa ollessa alkoivat jo torumisensa ja kun saivat suunsa tyhjäksi, asettuivat aivan yksinäisen pesän kohdalle räystäälle ja alkoivat toruvasti räksättää, päät vihaisesti tuikallaan. Alakuloisena askarteli yksinäinen hetkisen revityn pesänsä pohjaa korjaillen, mutta kovin mahtoivat toisten moitteet käydä ankaroiksi, kun täytyi tulla katsomaan silmästä silmään ja puhumaan puolestaan. Siinä sitten säksätettiin kauan aikaa, minkä mikin ennätti, eikä siitä sen selvempää tullut. Täytyi viimein lopettaa ja ryhtyä pesän tekoon.

Kauan ei taaskaan kulunut, kun yksinäinen tapasi muurauksensa hajalleen kiskottua. Sen lisäksi sai kuulla alituisia nuhteita, mutta ei sittenkään heittänyt työtään seisomaan. Hän vaan kantoi katkeamatta, tulipa näkyvätä jos tahansa, luultavasti toivossa, että vielä tästä olot paranevatkin.

Eikä toivo mennytkään hukkaan. Muutamana päivänä hänelle näet ilmestyi toveri. Syrjäinen ei voinut tietää, mistä se tuli, mutta tuli se vaan ja ryhtyi paikalla pesän tekoon toveriksi. Ehkä tämä oli haihtunut tulomatkalla kumppanistaan, taikka muuton sairastunut ja jäi niin jällelle. Sitä mahtoi ensiksi tullut naapureilleen selittää, että kyllä sieltä toveri tulee, mutta ne eivät ottaneet sitä uskoakseen, hajoittivat vaan, ja niin ei ollut myöhemmin tulleelle muuta näytämistä kuin revitty pohjakerros. Nyt ne sen näkivät ja sopu muuttui samassa hyväksi.

Riidan alainen pesän teos alkoi kohota joutumiseen. Torumis-suritukset loppuivat, eikä kumpaisetkaan koskeneet toistensa työpaikkoihin. Yksikseen ollut lauleli ja leijaili iloisemmin kuin ennen. Häinkin rohkeni nyt vuorollaan, työnsä lomalla, kiivetä tallin perään pystytetyn viiritangon huippuun laulamaan pitemmänkin liverryksen. Yksikseen ollessa tuli vaan tuvan harjalla istutuksi, mutta harvoin siinäkään laulua »lukoon» asti lauletuksi.

Keskempänä kesää laimeni laulun into, sillä kunkin pesän toinen asukas tarvitsi viipyä tulevan perheen vaalinnassa. Kiireen kautta vaan jouti itselleen ruokaa pyydystämään, lauluille ei ensinkään. Toispuoleisellakin oli nyt huolellisimpia ajatuksia, niin ettei sekään enää laulanut kevään riemastuksella. Kohtapa saikin jokainen olla mitä ahkerimmin ruoan etsinnässä, sillä pesien oville ilmestyi vierä viereensä sirkuttavia

lättämäisiä nokkia, jotka pienimmänkin liikkeen kuultua aukenivat saalista ottamaan. Tuhansittain ne söivät hyönteisiä, ennenkuin kykenivät itse siivilleen lähtemään. Viimein kumminkin sai yksi ja toinen pesä nähdä sen ilon ja silloinpa taas suritusta kuului kaikkialta, kun oli ohjattava ja neuvottava poikasten ensimmäisiä lentoliikkeitä.

Muut jo liitelivät lapsineen suurissa joukoissa kartanon ympäristöillä, kun yksinäisen pesäkunta sirkuteli vielä vanhempain hoidettavana. Viimein nämäkin näkivät sen ilon ja silloin oli saavutettu aikaisemmin yhtyneet.





Syksyllä ja keväällä.

Kesän perästä tuntui taas käveleminen niin kovin vaikealta. Lunta oli satanut siksi, ettei jalka nystyräisillä syrjäteillä ottanut ensinkään pysähtyäkseen siihen mihin astui. Matkan kulku oli semmoista soljuttelemista. Tuossa tuli vielä eteen tunnin aikaa viepä metsäinen vastamaa. Oli kiivettävä Savonse-
länleelle. Puolitiessä mäkeä tippui jo vesi otsalta ja janotti armottomasti.

Aukeni eteen aho ja sen keskellä seisoi vähäinen uutismökki, jota tekijänsä nimellä kutsuttiin Lipposen mökiksi. — Ei ole rauhassa kiirettä, ajattelin ja poik-
kesin mökkiin. Tuvan edessä kelkassa oli vesisaavi, jossa kellui pieni kiulu. Vetelin siitä janooni kirkasta lähdevettä.

Astuin tupaan levähtämään. Se oli pieni, kah-
della ikkunalla varustettu, sisään lämpenevä. Keskelle

lattiata oli heitetty kimppu koivuisia vitsaksia, joista Lipponen karsi oksia, istuen lavitsalla. Vaimo keh-räsi uunin kupeella tappuroita ja kolme lasta kokoili-vat karsituista oksia lattialta.

— Vieras ei pääse istumaan, kun täytit tuon lattian, sanoi vaimo seisauttaen rukkinsa.

Mies sysäsi jalallaan vitsaskokoa vähän syrjemmä. Kuulumisista puhuessa katselin tuvan sisuspuolta tar-kemmin. Puutetta ei näyttänyt olevan ainakaan lä-hellä, sillä toistakymmentä leipää riippui vartaassa orrella ja pari piimäpyttyä oli päällekkäin uunin pankolla.

— Lapsia opettamaanko ollaan menossa? kysyi vaimo, sillä hän näytti olevan puheliaampi miestänsä.

Myönsin olevani sitä varten matkalla. Oksia ke-räilevä poika alkoi katsella minua pelon sekaisella kunnioituksella.

— Olisihan tässä meilläkin yksi poika jo sinne lähetettävä, sanoi vaimo, vaan ei ole saatu tälle ken-kiä ja vähäpä tämä osaa vielä lukeakaan.

— Ei se luvun vähyys tule esteeksi, siellä opete-taan lisää, sanoin kehoitukseksi.

— Jo tämä aapisensa osaileekin. Käypä lyömässä ensin kättä ja lue sitten Isämeitä.

Pitäen oksanippua vasemmassa kainalossaan lop-sautti poika kättä, vaan Isämeidän lukeminen tahtoi ujostuttaa enemmän. Kehoittelemalla se viimein pääsi alkuun ja sujui sitten kuin rattailta. Vaimolla olisi

ollut vielä paljon puhumista poikansa lukemaan opettamisesta ja kouluun lähettamisestä, mutta tämä puheen aine oli niin kovin usein kuultua, että toivoin sen loppuvan ja käännyn puhuttelemaan Lipposta itseään.

— Onko teillä kaksi lehmää, kun laitatte kaksi kiinnipidintä?

— Kaksihan niitä olisi toivossa, sanoi Lipponen verkalleen.

— Se on pienestä hiehosta poikiva se toinen, selitti vaimo. Minä olen koettanut keruutöryllä elättää, kun tuo yksi lehmä on niin kauvan lypsämättä ja silloin tahtoo tulla puute, ettei osaa mitä antaa noille lapsille.

— Sehän on oikein hyvä, kiittelin puolestani. Nyt saatte peltoakin lisätä, kun tulee lantaa enemmän.

— Mitenkähä sitä peltoa tehnee, kun ei ole hevosta, sanoi Lipponen nureksien. Tuokin heinäin ja veden vetäminen on kelkalla niin vaikeata, että tahtoo monesti kylläksi käydä.

— Pitää lainata heinäin vetoon naapureilta hevosta, esittelin keinoa. Ja löytyneehän tämmöisestä mäkirinteestä lähteitä läheltäkin, ettei tarvitse vettä kaukaa vetää.

— Sitähän minäkin olen tälle sanonut, yhtyi vaimo esitykseen. Tuossa ylämäen puolella on kallion kolo, johon saisi vähällä työllä hyvän vesipaikan, ja kyllä minä seisovilla ilmoilla saan kelkalla heiniä, kun vaan tuiskuaikoina noutaa hevosella.

— Eipä se hevonen ole niin otettavissa silloin kuin sitä tarvitsisi, vastusteli Lipponen. Kyntöaikoina niitä ei saa milloinkaan oikealla ajalla, vaan kun olisi omansa, niin sillä kyntäisi milloin olisi paras aika kyn-tää ja talven aikana pistäytyisi tuon tuostakin ansaitsemassa rahapennin ja toisen.

— Niin, kyllähän hevonen olisi tarpeeseen, myönnutti vaimokin, vaan kun se täytyisi ostaa velaksi ja sitten ei riittäisi heiniä yhdellekään lehmälle. Ennen minä vaikka lapiolla käännän pellot, kun vaan saan pitää kaksi lehmää. Niistä saisi särkevintä lapsille ja ylettyisi niistä kipeä voitakin myötäväksi.

Syrjäisenä oli minun hyvin vaikea asettua enempi toisen kuin toisenkaan mielipiteen kannattajaksi, sillä vaimo puhui niin iloisesti ja toivorikkaasti kahden lehmänsä puolesta ja mies taas näytti kovin alakuloiselta ja elämäänsä kyllästyneeltä hevosettomuudessaan. Tulin ajatelleeksi, että tässäkin rauhalliselta näyttävässä mökissä on oma perhekysymyksensä, joka erottaa haltiat eri ajatussuunnille. Äänetöinnä iski Lipponen kaulaimeen kolmatta säätä, vaimo vaan rupatteli rukkinsa ääressä milloin lehmistään, milloin lapsistaan.

Kopistin porot piipustani, heitin kättä lyöden hyvästit mökin joukoille ja läksin jatkamaan matkaani.



Oli jo hyvä rekikeli, kun palasin samaa tietä takaisin ja silloin ajettiin markkinoille. Mäki, joka jalkaisin kulkiessa tuntui niin pitkältä ja vaikealta, luisui nyt reessä istuen hauskasti ja ilman vaivatta alas. Mökkiäkään tien vierellä ei ennättänyt nähdä kuin vilaukselta. Aisakellojen ääniä kuului edeltä ja jäleltä, metsä vaan kaikui ja mielet olivat hilpeinä.

Matkalla tavattiin yksinäinen ajaja, jonka erinomaisen huolellinen suistaminen kiintyi heti huomiomme. Joka askeleella löystyivät ja tiukkenivat ohjaketut niin säännöllisesti aivan kuin niitä olisi kone käyttänyt ja ajomiehen pää kallistui melkein yhtä usein katsomaan kupeelle ja toiselle, niin ettei missään tapauksessa voinut sattua jalkamiesten päälle ajamaan. Lähemmäksi tultua tunnettiin se Lipposeksi.

— Onko sinulla oma hevosesi? kysyi matkakumppanini.

— Omani on, vastasi Lipponen reippaasti ja kääntyi meihin päin.

— Milloinka olet sen ostanut?

— Tässä ostin viime pyhänä. Ajattelin että ajan kerran elämässäni omalla hevosella markkinoille.

Lipponen puhui niin iloisesti, ettei siinä ollut nimeksikään tuota entistä alakuloista juroutta, jonka olin tullut huomanneeksi mökissä käydessäni.

— Onko tuo hevonen minkä hintainen?

— Siinä se on sadanmarkan vaiheella. Ei tämä kallis ole.

— Onpa tuolla hintaa, taitaa olla ikä-loppu.

— Tämähkö ikä-loppu, sanoi Lipponen vähän pahastuneella äänellä. Tällä on vielä aivan kova hammas, niin että enintään jos olisi viidentoista talvias. Näyttäähän tämä nyt vanhalta, kun ovat ajaneet niin kovin laihaksi, vaan antaahan olla kun kesään päästään ja minä vien sen hyville laitumille, niin syksyllä siinä on semmoinen pekuna, ettei rikkaillakaan parempata.

— No jokohan, sanoi toverini epäillen.

— Ei väitellä, se nähdään syksyllä, puhui Lipponen vakuutuksella ja heilautti miehekkäästi ohjaksia. Tämä näyttää vielä kerran lähtimet, tällä on juoksiman merkit.

— Elähän mitään. Jokohan palkinnon kaappaat.

— Vähät palkinnoista, mutta hyviä tällä vielä kerran härnätään.

Lipponen innostui heti paikalla näyttämään juoksiamensa lahjoja, mutta eipä se yritys ollut niinkään sukkelaan toimeen pantuna. Ohjastaminen oli kyllä niin toimellista, kuin koskaan hevosmiehen voipi olla ja huulet ne maiskuttivat ja muiskuttivat kaikki kehoitus äänet, vaan ei sittenkään tahtonut käynti juoksuksi vaihtua. Viimein täytyi ottaa ruoska avuksi ja nyt se tuo laiha koni mennä kaihotti vähän matkaa. Luulin ensin Lipposta niin sääliväiseksi, ettei se tuota laihaa raukkaa mielellään vaivaisi, mutta jälestäpäin huomasi, että hän katsoi sitä hevosensa arvon alen-

tamiseksi, kun ei sen lisäksi ollut oikeata ruoskaakaan, semmoinen koivun karahka vaan.

— Nyt sen näitten, että onhan tällä jalan nousua, puhui Lipponen iloisesti kääntyen taas meihin päin.

Me myönnettiin hänelle mieliksi, vaikka ei tuo jalan nousu todellisuudessa olisi ansainnut ylistystä.

— Niin, kyllä tällä on jalan nousua, vaikka on noin laiha, jatkoi Lipponen. Menisi se nytkin paremmin, jos olisi oikea nahkaruoska. Olisiko teillä antaa vähän lainaan.

Toverini yritti erehtyä antamaan, mutta sitten hän huomasi ja sanoi unohtuneen kotiin.

Puoli matkassa tuli talo, jossa juotettiin hevosia. Lipponen ei joutanut kauvas juoksijamensa kupeelta, siinä se vaan silitteli selkää ja toisen vuoron kohotteli kaulaa, jolle olikin kohottelemisen hyvin tarpeen, kovin oli alas painunut.

— Tulkaapas katsomaan oikein läheltä, kehoitti hän meitäkin. Tämä on teennälleen tiivisluinen ja nahka on vielä ihan irti, noin, noin, koettipa mistä kohti hyvänsä. Silloin se ei vielä ole pilalle vanha, kyllä tämä lihoo. Ja tulkaapas katsomaan täältä etupuolelta, niin näetten, että siinä on kunnossaan ollessa ollut leveä rinta, eikä ne nuokaan jalat ole rimatekoa.

Kyllä Lipponen olisi katselemista löytänyt, mutta meillä oli kiire matkalle. Ja muuten tuo katseltavaakaan ei isosti mieltä ilahduttanut, yhtä hyvin voi ihailla

hamppuloukkuakin. Lipponen jäi siinä jällelle, enkä häntä nähnyt sen perästä kuin sivumennen kadulla. Silloin sillä näkyi olevan reessään joku kotikylänsä mies ja keskustelusta ja matkansa suunnasta huomasin heidän olevan menossa jälle, missä muutkin hevosmiehet ovat.



Keväällä, lumien lähdön aikana, tallustelin taas jalkaisin tuota samaa matkaa, jota syksylläkin. Notkelmissa lori vesi ja laulurastas puheli tyynesti monitaitteisia tarinoitaan kuusen latvassa. Niitä ei voinut olla ohiastuissaan tarkastamatta. Noista äänistä tuli ajattelemattaan sommitelleeksi ihmis-ääniin vivahtavia sanoja. Yhden ääni jos vaipui kuulumattoomiin jälkipuolelle, niin kohta alkoi kuulua toisia edestäpäin.

Näitä kevätääniä ihaillessa saavuin Lipposen mökin kohdalle. Muistui mieleeni hänen hevosensa ja talvellinen markkinoille meno. Jonkunmoinen uteliaisuus kehoitti poikkeamaan mökkiin, saisi kuulla heidän hommistaan ja jospa sieltä tapaisi sitä raikasta vettä kävelyn synnyttämään janoonsa.

Mutta kartanolle tultua en tavannutkaan vesikorvoa ja muutenkin näyttivät kaikki paikat niin autioilta. Navetan ovi oli heitettyä selälleen, hatarasta lato-

kommakosta en erottanut heiniä nimeksikään, kartanolla ei näkynyt rekeä, eikä edes merkkiäkään, että siinä olisi viime aikoina hevosella liikuttu. Ehkä ovat heinät loppuneet, ennenkuin kesä joutui ja mies mahtaa olla hevosellaan niitä ajelemassa, ajattelin siinä seisahtuessani. Samassa tuli poika ulos tuvasta, josta huomasin, että on tässä ainakin osa joukoista kotona.

Pistäysin huoneeseen. Siellä oli vaimo pienimpään lastensa kanssa. Näiden kasvot näyttivät surkastuneemmilta kuin ennen, eikä heidän toimintansa, enempi kuin koko tupakaan näyttänyt niin kodikkaalta, kuin syksyllä. Siihen sijaan kun vaimo viime käyntikerallani iloisesti kehrätä hyrräsi, oli hän nyt lastensa kenkiä paikkaamassa. Siitä vahvistui ajatukseni, ettei mies ollut lähi mailla, sillä kenkätyö kuuluisi muuten hänelle.

— Poikkesin juomaan, alotin puheen. Syksyllä kun kävin tässä, oli teillä niin hyvää ja kirkasta vettä.

— Onhan tuota nytkin vielä vettä, virkkoi vaimo alakuloisesti nousten noutamaan. Eipä tässä muuta ala ollakaan enää.

Nuo viimeiset sanat kuuluivat niin ikäviltä, että oikein oudustuin, enkä osannut heti virkkaa mitään. Huomasin niistä vain että köyhyys taitaa olla lähellä ja kun juomista odotellessani tarkastelin tupaa, niin näkyihän se aivan selvästi ulkoapäinkin. Piimäpytyt pankolta ja leipävarras orsilta olivat kadonneet, ja

eiköhän vaan navetan ovikin ollut auki tyhjiytensä tautta. Vaimo toi vettä tuopilla ja virkkoi:

— On tuo niin häpeätä tuoda vieraalle paljasta vettä, vaan mikäpä tässä nyt muu auttanee.

— Tätä minä pidänkin parhaana juomana, selitin hänelle. Mutta toisekseen, onko teillä todella niin huonosti asiat, ettei ole enää lehmää, vaikka syksyllä sanoitte olevan kaksikin toivossa?

— Niinhän niitä syksyllä oli, sanoi vaimo huoaten, mutta nyt ei ole sen enempi, kuin mitä tässä näkyy.

— No mitenkä ne niin menivät, ihmettelin. Ja olihan teillä sitten talvemmallalla hevonenkin.

— Niin olihan se hevonenkin, vaan sepä se saikin sen aikaan, ettei meillä nyt enää ole lehmiä, eikä hevosta.

— Mitenkä se niin kävi?

— Niin se on kaiketi käynyt, huokasi vaimo. Suurella vaivalla sain ensin yhden lehmän ja sitten rupesin toista kasvattamaan, mutta kun se oli joutumaisillaan maidon antiin, teki mieheni tuon onnettoman kaupan, että osti sen hevos-lahmun ja pani minun tietämättäni ne lehmät kauppaukseen siitä hinnasta. Kyllähän sillä miehelläni oli aikomus ansaita se hinta hevostöillä, mutta mitä ne semmoisen laiha konin ansiot tuottivat, ne menivät ruokina jälestä ja sitten se tässä kevättalvella kuoli. Nyt ollaan puhtailla puilla, ei ole leipää, eikä leivän särvintä. Hevosen

myöjä haki määräpäivänä lehmät pois ja nyt tässä ei auta muu kuin lähteä kerjuulle. Sitä ei olisi tapahtunut, jos sain lehmäni pitää. Pian minä saan leipää vaikka petäjän kylestä ja kyllä sillä elää, jos on särvintä, vaan ilman särpimettä sillä kuolee.

— Onpa totisesti teillä ikävät ajat, täytyi minun jo myöntää. Mutta miksikä se miehenne menikään tekemään niin typerätä kauppaa.

— Mene ja tutki kaikkien mielet, sanoi vaimo jonkunlaisella mielen karvaudella. Sillä on ollut koko meidän yhdessä oloajan alituinen halu saada hevonen, vaan tähän viime syksyyn asti olen minä saanut sen tuuman estetyksi. Mutta nyt se ei enää uskonut, vaan muka sillä syyllä täytyy hevonen hankkia, ettei jaksakaan perässään vetää heiniä kahdelle lehmälle.

— Teidän olisi pitänyt keksiä sama keino hevosen hankkimiseen, kuin lehmienkin, että kasvattaa varsasta, huomautin hänelle.

— Parempihan se sekin olisi ollut, mönnytti vaimo, vaikka onhan se sitä että pienikin varsa maksaa ja sitä täytyy pari vuotta elättää jouten. Mutta mitäpä niistä enää puhuinkaan, se lama se vei ikipäiviksi ne vähät elämiset. Nyt sitä ei enää toivoakaan oman lehmän saamisesta.

Kovin kävi vaimon mieli karvaaksi. Hänessä näkyi kyllä lujuutta, mutta näin köyhyyden portaalle tultua tahtoo lujakin luonto lannistua. Hän itki sydämen pohjasta.

— No, elkööhän kumminkaan aivan toivottomuuteen vajotko, koitin lohdutella. Luulen löytyvän vielä hyviä ihmisiä, jotka antavat teille lehmän alun ja ajan ollen voipi elämänne päästä entiselleen. Tämä tapaus on ollut vaan miehellenne opiksi, ettei vasta antaudu niin epävakaisiin yrityksiin.

— Saattaa olla opiksikin, sanoi vaimo pyyhkien vesiä silmistään, mutta kyllä tämä on liika karvasta oppia. Niin köyhä kun olenkin ollut, en ole vielä ennen tarvinnut ilmaiseksi anoa ruoka-ateriaa, mutta nyt täytyy sekin oppia . . . Olin toki syksyllä toivossa, että saisi noita lapsia lähettää kouluun, kun tulette keväällä uudestaan, vaan näin se nyt kävikin . . . Viikko takaperin meni mieheni valtion töitä etsimään, josta olen viime tinkaan odottanut, mutta luultavasti menevät sielläkin palkat ruokina, koska ei mitään kuulu. Rupesin jo tässä paikkailemaan lastenienkenkiä, huomenna on välttämätön lähtö kylälle.

Siinä se nyt olisi ollut tarvitseva lähimmäinen tien vieressä, mutta ainoa apuni oli muutamia vähäpätöisiä neuvoja, joista ei mahtanut olla heille mitään hyötyä.

Mökistä lähdettyä olivat kevät-tunnelmat haihtuneet. Tuntui niin ikävältä ajatella, että järjellisten ihmisten täytyi omain tyhmyyksiensä ja luonnon niukan anteliaisuuden tähden kärsiä nälkää ja kurjuutta, siihen sijaan kuin nuo vähäpätöiset lintuset elivät niin huolettomasti, laulellen laulujansa. Päivät ne lauleli-

vat, lennellen ja hypiskellen, oksalta oksalle ja iltai-
silla painoivat huolista vapaan päänsä siiven suojaan
ja nukkuivat aamulaululle asti. Niin ei ihminen.
Monet huokaukset hän huokasi oman ja perheensä
elatushuolien tähden ja vasta myöhällä painoi päänsä
kovalle päänalaiselle, jota vielä sittenkin kyynleet
kostuttivat.





Ihaili.

Syrjäiset sanoivat Väisäsen Leenaa vähän has-
sahtavaksi, mutta Väisänen itse oli eukkoonsa varsin
tyytyväinen. He asuivat pienessä mökissä kylän lai-
teella. Musikoita kyllä ensi vuosina tulla tuiskahteli
ehtimiseen, vaan ne varttuivat joutuin ja niiden alot-
taissa toistakymmentä ikävuottaan, ottivat talolliset
niitä kilvalla palvelukseensa, Väisäsen lapset olivat
ahkeraita pienestä pitäin ja ahkeruuden olivat he op-
pineet äidiltään. Tämä itse olikin oikea työkone ja
mitkä lapsista kynnelle kykenivät, niiden täytyi seu-
rata rinnalla. Mökin ympärillä ei saanut rikat rössöt-
tää, eikä peltotilkut rikkaruohoja kasvaa. Tuvassa,
eikä muissakaan huoneissa, saanut näkyä likaa, Leena
hankasi pari kertaa vuodessa seinätkin hiekan kanssa
valkeiksi.

Väisänen itse oli useimmin ajoin kylällä päivä-
läisenä. Sillä aikaa ei Leena välittänyt paljon ruoista,

jos eivät niin rasvaisiakaan olleet, mutta kun Väisänen tuli mökille, niin silloin piti olla parempaa ja muutenkin puhtaus kaikissa.

— Mitä sinä minun tautta puuhaat parempaa, kielteli aina Väisänen. Elänhän minä nämä lyhyet väliajat vaikka syömättä, kun saan viikkokausittain olla rikasten sakean piimän ja rasvaisten lihakeittoain ääressä.

— Vaikkapa, sanoi Leena. Mutta kyllähän minä en salli että sinä tulet tänne nälkää näkemään. Heti sanoisivat kylällä, että Väisänenkin kävi taas mökillään laihtumassa. Syö sinä vaan kovasti, että lihoisit.

— Syö itse, nauroi Väisänen, laihempihan sinä olet.

— Vähät minusta, Leena sanoi. Sinut minä vaan tahdon pulskistumaan, että saan kehua toisille akoille, että pitäkääpä tekin ukkonne tuommoisessa kunnossa.

Väisänen ei osannut muuta kuin nauraa eukkonsa huolenpidolle. Hän söi Leenan mieliksi aika vahvasti, eikä ruoka mennytkään tuntumattomiin. Harvassa löytyi köyhiä työmiehiä, jotka olisivat olleet niin kunnossaan, kuin Väisänen. Terve mies kun oli, säilytti hänen varatalonsa vanhempanakin entisen täyteläisyytensä. Voimat jos vanhempana lannistuivatkin, niin eipä elätettävä perhekään ollut enää suuri. Lapset kaikki olivat silloin palveluksessa ja Leena nyt yksinään kuoputti ja kaaputti kuin kana pesällään, poikasien pois lennettyä. Heille oli jo karttunut jonkun verran säästöäkin, kun Väisänen viimein täydessä lihassaan ja täysissä voimissaan, vaikka muuten ikämiehenä, muutti tuonelaan.



Leenan luonnolla ei pieniä asioita surtu ollenkaan ja isommistakin hän pian löysi lohduttavamman puolen. Sydämen pohjasta hän ensin itki pitkän itkun ihailemaansa miestänsä juuri silloin kuin siitä henki erosi, mutta kun hän pudisti vedet silmistään ja pani pannun poroon, niin silloin oli suurin suru haihtunut. Pannun lämmitessä kävi hän kutsumassa napuritalon joukkoja toverikseen ja ihmetteli näille: — En mitenkään olisi uskonut, että se vielä kuolee, kun oli niin hyvissä voimissaan. Minä, kaikula olisin ennen joutanut... Mutta toisekseen, havahti Leena. Parempi se kumminkin oli, että tuo ukko kuoli ensin. Jos minua ei olisi, niin kukapa siitä osaisi oikeata huolta pitää. Olisivat likoineen päivineen paiskanneet kirstuun. Mutta nyt ei uskotakaan ukkoa vierasten varaan.

Leena lämmitti suuren padallisen vettä ja kohta oli Väisänen niin puhdas, ettei suurennuslasillakaan olisi likapilkkua löytänyt. Parran ajoi hän niin tarkkaan, ettei ainoankaan havenen tynkeä saanut näkyä. Aikaa siinä meni, sillä Leena ei ollut ennen partaa ajanut ja nyt se kumminkin piti tulla toimitetuksi niin taidolla, ettei ihon pinta rikkaannu.

— Jokohan tuo välttää? kyseli hän muiltakin, kun oli työnsä lopettanut.

— Kyllä on hyvä, todistivat toiset.

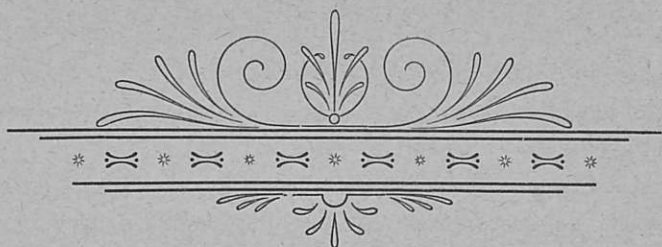
— Ja nyt sille pitää hakea puhtaimmat vaatteet päälle.

Onneksi oli parhain paita säilynyt puhtaaksi. Housuja ei ollut valkeita, ainoastaan siniset. Nyt olivat vaatteet saatavat sileiksi ja Leena ei tahtonut niistä niin sileitä saada, kun olisi halunnut. Vimein ne täytyi heittää semmoiseksi, kuin huonoilla silityspulikoilla sai. Paitaa päälle pannessa piti hän vielä niin hellää huolta kuin ennenkin ja kävi uunin lieskassa lämmittämässä, ettei vaan olisi kovin kylmä. Itse tahtoi Leena sovittaa kädet hihoihin, samoin kuin housutkin, kun vaan muut olisivat vähän apuna.

Viimeksi oli tukka laitettava suoraan jakaukseen ja hivukset hyvästi korvain taakse. Nyt ei ollut enää juuri mitään korjailemista. Tyytyväisenä, kädet ristissä katseli Leena miestänsä, kun se siinä lepäsi valkea paita päällä ja siniset housut jalassa ja virkkoi ihailleen:

— Nyt se on kun porvari . . .





Alarapun aviopari.

Eihän niillä, Penja Pitkäsellä ja Reetta Reissillä, ollut alkujaan minkäänlaista rakkautta toisiinsa, ei ainakaan semmoista, joka olisi pakoittanut heitä naimisiin menemään. Mutta naimisiin he kumminkin menivät. Tämä tapahtui hyvin yksinkertaisesti.

He olivat kumpainenkin laiskan totkeita työmiehiä, eikä heitä koskaan pyydettyä palvelukseen, silloin kuin muita, ainoastaan vihon viimeiseksi, jolloin ei enää ollut muita saatavissa. Sattuipa sitte tulemaan keskinkertaista huonompi ruisvuosi ja silloin he jäivät ilman paikkaa, ei ollut ketään tahtovata. Tämmöisen sattuman varalta oli Penjalla ja samoin Reetallakin tapana puhua joka syksy, että tokkopa hän ruvenneekaan palvelukseen ja nyt se toteutui väkisin. Puheensa vahvistukseksi piti Reeta joka kesä kappaviitisen pottattia kasvussa ja nyt ne olivat tasaiseen tarpeeseen.

Penjalla ei ollut senkään vertaa varustettua, olihan vaan siksi palkkaravoja tähteenä, että sai niillä kapakymmenisen jyviä.

Toisistaan tietämättä olivat kumpainenkin käyneet eri ajoilla pyrkimässä asuntoa Petäjämäen mökkiin ja pääsivätkin siihen. Penjaa oli viehättänyt mökin lämmin tupa ja Reeta piti yhtä paljon mökin uudesta saunasta, jossa sopi kenenkään häiritsemättä nukahdella mieleisiään ruokaunia, joita hän oli aina pitänyt suuressa arvossa.

He eivät olleet koskaan palvelleet yhdessä talossa ja katselivat vähän vieraan tavalla toisiaan, kun palvelusvuoden kuluttua ilmestyivät Petäjämäen mökkiin huonemiehiksi. Reeta oli oikein pahastuvinaan, kun ei hänelle oltu ilmoitettu Penjan tulosta ja sanoi että tähänkö se tuokin vötkylä on otettuna.

— Vähemmin tulee ikävä huonemiehille, kun on useampia, nauroi mökinmies.

Penja mahtoi ajatella Reetasta samoin, mutta ei puhunut siitä muille.

Kohta tuli näkyviin, että he olivat tarpeen toisilleen. Penja oli käyttänyt jyvänsä myllyssä, vaan eiväthän ne vielä jauhoinakaan kelvanneet syötäväksi. Useampia kertoja hän jo mainitsi, että kukahan joutaisi tekemään leipää, kun Reeta viimein virkkoi:

— Joutaisin tässä minä, jos nuo sattuisivat syntymään.

— Koetahan, sanoi Penja ja kantoi jauhosäkin tupaan.

Silloin se yhteiselämä alkoi. Talonväenkin vuoksi tahtoi Reeta saada leivistä hyviä, ja että niitä tulisi paljon, leipoi hän ne ohuviksi ja kirjaili jokaisen päällyskuoren lusikan kärellä. Penja ei osannut edeltä päin ajatellakaan näin hyvää leipuria ja kiitollisena antoi hän koko leivän palkasta. Tämä oli Reetan mielestä liika paljon, mutta täytyihän se ottaa. Palkinnoksi leivästä keitti hän sitten runsaammasti potattihauvikkaita ja syödessä survasi kuppia Penjaan päin ja sanoi:

— Tuossa on sullekin potattia.

Kurkalta kävi Penja noppamassa potatin kerrallaan. Ei saanutkaan usein keittoruokaa, kun ei ollut keittämistä eikä pataa.

Myöhemmin hän sai vähän lihaa, vaan kun ei osannut siitä mitään laittaa, täytyi pyytää Reetaa yhtiöön. Tämä lisäsi muut aineet ja niin tuli toimeen ruu'an muute.



Toisen kerran oli Reeta tekemässä Penjalle leipää, kun mökinmies otti tuon yhteen menon oikein puheeksi.

— Teitä näkyy nuo ruokapuuhat vetävän väkisin yhteen päin, sanoi hän, niin eiköhän ole selvintä heittää pois tuo kurkalta syönti ja käydä sanomassa papille, että se lyöpi leivät yhteisiksi.

— Parastapa taitaisi olla, arveli Penja naurah-
taen.

— Vai semmoisia siinä rupesitte vätystelemään, torui Reeta taputellen hymyssä suin leivän päällystä. Jos vaan vielä puhutte siitä, niin heitän tämä leivän teon kesken.

— No näytäpä, saatatko heittää kesken, puhui mökinmies. Sitten me uskotaan että et taivu tuumaan, vaan jos et heitä, niin silloin se on päätettynä.

Reeta oli heittävinään leipomisen kesken, mutta tuli samassa takaisin sillä syyllä, että eihän niitä muutkaan jouda leipomaan.

— Ei jouda, eikä tarvitse joutaakaan, teki mökinmies päätöksen. Se on sitä myöten valmista. Ala vaan Penja varustella tarpeita pappilaan menoa varten. Ensi perjantaina pääsette sinne minun hevosessani.

Reeta koetti olla sanoissaan vasten, mutta ääni ja kasvojen ilmeet osoittivat selvää taipumista. Penja ei ruvennut joutavata teeskentelemään. Eipä hän viit-

sinyt tarkemmin tiedustellakaan toiselta, suostuiko tämä eli ei, lähti vaan kyselemään vähän rahaa velaksi, yhteenmenokustannuksiin. Eräs hänen entisistä isännistään tekikin tuon raha-avun ja Penja sai ne maksaa takaisin puuastioita tekemällä, johon työhön hänellä oli parhaiten halua ja taitoakin.

Perjantaina he lähtivät pappilaan. Reetakin oli lopettanut teeskentelemisen. Mitäpä se pitkittämällä parani, kun on kerran mies saatavissa, eikä ole omista eväistä paljon kehumista.

Heti kuulutuksen perästä he rupesivat rehellisesti yhteen ruokaan ja jopa välistä pistivät supakkata keskenään, kuten rakastuneet ainakin. Ne mahtoivat olla tulevaisuuden tuumia, sillä Penja ryhtyi kohta nikkaroimaan. Olipa höylää ja rahaa lainaksi hakiesaan saanut puolen tusinaa teurastettuun eläinten sarvia, joista vuoleksi ja laittoi Reetalle oivalliset imurit pakottaville selkäverille. Itseään varten hän ne etupäässä teki, mutta saattoihan niillä valmiilla pelillä masautella pois liikoja veriä lähimmäisenkin hartioista. Eikä kuluutkaan monta viikkoa, kuin ympäristöllä tiedettiin yleisesti, että Reeta on oivallinen kuppari. Kupattavia alkoi käydä tihkipäätä, niin että sarvia täytyi laittaa paljoa enemmän. Jopa haittoivat talon emännätkin kotiinsa ja siellä kulettivat talosta taloon, jossa Reetalla oli hyvää elämätä pitkäksi ajaksi. Kotiin tuotavaksi kertyi sieltä aika nivakka särvinaineita ja joku penni rahaakin.

Sillä aikaa veisteli ja lepäili Penja yksinään kortteerilla. Ei hän paljoa särpimiä kaipaillut, kunhan oli kirjattua leipää. Mutta kerran sattui leipäkin loppumaan ja Reetalle tuli palattuaan kiire teko. Siinä kiireessään heitti hän päällykset koristelematta ja leipoi leivät sileiksi. Mutta siinäpä tuli erehdys. Penja oli pitkää rupeamata viettäissään käynyt äreämmäksi entistään ja kun ruualle ruvetessaan näki leivät kirjaimattomiksi, alotti hän siitä juonipuheet.

— Tuollaisiako sinä teitkin, etkä kirjannut, alkoi murista.

— Välttää ne ilmankin, syö vaan pois, kehoitti Reeta.

— Enpään syö, syö sinä.

— Syön minä ja syöt niitä vielä sinäkin.

— Enpään syö, vie vaan pois.

— Ettäkö tosissasi olet? kysyi Reeta.

— Mitäs et kirjannut. Siinä on.

Penja heitti leivän Reetan syliin ja paiskautui vihoissaan nurkkaan maata. Nyt näki Reeta, että se on täyttä totta, eikä auttanut muu, kuin ruveta houkuttelemaan.

— Elä hyvä Penja suutu, minä teen ensi kerralla kirjaleipiä.

— Mistäpä sinä tehnet, kun mätit kaikki jauhot tähän taikinaan.

— Minä otan velaksi?

— Kuka sinulle antaa velaksi?

— Antaa se Peltolan emäntä, kun minä vien sille aluksi rahaa?

— Mistä sinulla rahaa on?

— Kuppauksista sain.

— Sait lampaan päitä ja sokeita ahvenia, vaan et rahaa.

— Aivan rahaa sain, kun vedin toista kymmentä sarvea Ruhmu-Riston hartioihin, kehui Reeta.

— Ruhmu-Riston hartioihin, jamasi Penja, sillä tuo tieto ei häntä ollenkaan lauhduttanut. Mikä se senkin laiskan hartioita pakottaa. Vieläpä tätä rötköä kupata!

— Kuppasin minä, kun tahtoi ja otin rahat pois.

— Otit sinä, mutta pane mieleesi, että elä mene toista kertaa semmoisten kanssa saunaan.

— Mikä siitä on. Hyhpä toki! sanoi Reeta, joka ymmärsi Penjan mielialan.

— No koetapa! kiivastui Penja. On niin lähellä, etten jo nyt anna hantsausta.

Hän kiivastui niin, että kohosi ylös nurkastaan ja silloinpa ei enää Reeta uskaltanut virkkaa poikkipuoleista sanaa.

Tästä alkaen joutui hänen ammattinsa tarkastuksen alaiseksi. Vaimoväkeä sai kyllä kupata kuten ennenkin, mutta jos miehiä oli, silloin piti Penjan päästä istumaan saunan penkille. Siinä hän hikoili uskollisesti alusta loppuun, ja hyvin epäilevästi poistui niin-

kin vähäksi ajaksi, kuin tarvitsi ulkoa noutaa löylyvettä saunaan. Hikoilemiseen nähden olisi Penjan sietänyt saada hyvä palkka, mutta enintään sai vaan kahvikupin, eikä kaikistellen sitäkään. Hänellä oli omat merkkinsä, että ketä on enin epäiltävä.

— On se tuo Penja saanut pulskan eukon, imartelivat muutamat. Vieläpä niin osavan kupparin.

Tämmöisten lauseiden lausujat saivat olla varmat, ettei tarvitse olla kahden kupparin kanssa.

Tämä järjestys ei ollut tulopuolelle ensinkään eduksi. Kaikki saaliit menivät leipänä ja särvinohitana sai palkita kirjattu leivän kuori, johon ruokajärjestykseen Penja olikin aivan tyytyväinen. Reeta siitä välistä vähän juonitteli, mutta minkäs taisi, kun mies oli heittäytynyt niin hyväksi, ettei eronnut eri työpaikkoihin. Kerran hän jo siihen kuivuuteen työlästy, niin että teki ankaran syytöksen.

— Mitä sinä minusta otit, kun et laita mitään? sanoi hän.

— Minäkö sinut otin? kysyi Penja puolestaan.

— Kukas muut, kuin sinä?

— Itsehän sinä tulit.

— Niinkuin sinä tahdoit.

— Minäkö tahdoin? Sanopa milloinka minä sinua tahdoin?

Eihän sitä Reeta voinut miten muistaa, kuin ei mitään tahtomista ollut ollutkaan.

Semmoisena heidän elämänsä pysyi sitten ainaisesti. Penja ei luopunut koskaan luulostaan ja vaatimuksestaan, ja kun Reetakin niihin tottui, ei niistä syntynyt tämän suurempia riitoja. Ruokapuoli se ei tullut koskaan sen runsaammaksi, mutta kun heille ei joukkoa lisääntynyt, pysyivät he leivissä ja saivat siksi vaatettakin, että huonetöissä tarkenivat.





Hessu.

Tämä oli hänen yleisesti tunnettu nimensä, jonka mainittua jokainen paikkakuntalainen ymmärsi, että oli puhe suutari Hessusta. Tupa-ammattissa oli hänen luonteensa taipunut erittäin leikilliseksi ja sellaisena se pysyi kaikissa tilaisuuksissa, silloinkin kuin hän muutamien saapasparien tehtyä hippasi kaupunkiin ja siellä mitä kiireimmin joi itsensä juovuksiin. Tämän nautinnon vuoksi teki hän työtä ainakin yhtä ahkerasti kuin köyhä perheen isä kymmenen lapsensa elatukseksi. Toinen kiihoittaja ahkeruuteen oli se, etteivät muut suutarit ennättäisi pistäytyä hänen alueelleen. Harvemmin sitä tapahtuikaan, paitsi joskus, kun talven lähestyessä sattui Hessulle säästymään rahoja useampia markkoja ja niiden juonnissa viipyi niin kauvan, etteivät puutteisimmat jaksaneet avojaloin odottaa varsinaisen suutarinsa tuloa. Paljon hän pahoitteli tällaista virkansa laimin lyömistä ja tuli siitä syystä joskus lausuneeksi paheksumisensa koko juomapuuhaan.

— Eikö se olisi muutenkin hyvä vähentää niitä ryyppypäiviä, neuvoivat tuttavat.

— Yhteen ikälukuun se tulee, missäpähän aika kuluu, kun eivät vaan ihmiset tulisi turhaan odottamaan, puhua lirpatteli Hessu omituisen sukkelalla puhetavallaan.

— Vaan olisipa siitä kukkarokin hyvillään, jos vähentäisi niitä ryyppypäiviä.

— Eikö mitä, selitti Hessu naurahdellen. Suu on minun kukkaroni ja se on sitä enemmän hyvillään, kuta useimmin siihen antaa.

— Sepä on väärin kaataa kaikki omaan suuhunsa. Olisit ennemmin hankkinut joukkoa ja elättäisit sitä, kun et muuten osaa tallentaa.

— Vai joukkoa! kauhistui Hessu. Mihinkäs minä silloin joutuisin, jos niiltä leipä loppuisi. Niille ei kävisikään sanominen, että pidetäänpä viikko lomaa, niin kuin minä nyt sanon aina suulle, kun loppuu rahat ja punssi.

Työhön ryhdyttyä oli Hessu erinomaisen ahkera. Ikä ja tarkka naskalin reikään tähtääminen olivat kulluttaneet näön, että täytyi hyvin läheltä katsoa, ja siinä asennossa, saappaan teos leuvan alla, näytti hän vähäisine vartaloineen ja pienine piikkipartoineen aivan siltä, kuin orava istuisi käpy sylissä. Eikä hän tästä käpristyneestä asemastaan suoristunut silloinkaan, kuin tarvitsi kääntyä puhetoverihinsa, joina hän mieluummin piti kunkin työtalonsa lapsia. Niille hän keksi

kymmenetkin eri ehdot, jotka olivat suoritettavat, ennen kuin rupeaa tekemään uusia kenkiä. Milloin heidän oli palkinnoksi itkettävä, milloin naurettava; milloin taas kapaloitava kissoja ja kammattava niiden päitä. Näitä sovinnoita tehtäissä oli Hessun ääni niin lapsellisen lempeä ja samalla niin vakava, ettei lasten mieleen koskaan tullut ajatus, että he olisivat narrina, sillä syyttä itkeminen ei ollut niinkään helppoa. Ker- rankin kun muuan pieni poika koetti turhaan saada itkua aikaan, ehdotteli se että kun veli vähän löisi, niin sitten se lähtisi paremmin. Kissojen kapaloimisessa taas päin vastoin tahtoi tulla itku työksi, kun kissalla oli kynnet, joilla se koki vastustella tuota hänelle vastenmielistä vaatetustapaa. Mutta kun tehtävä oli onnistunut ja saatu varma lupaus uusista kengistä, niin silloin lapset hyppelivät ilosta Hessun ympärillä ja syleilivät häntä kuin parasta ystäväänsä ainakin.

Oli loppupuoli viikosta, kun vein Hessulle lapi- kasten tekeet. Hän epäili, tokko ennättäisi niitä sillä viikolla valmistaa, kun näet pitäisi lauantaina käydä kaupungissa.

— Antaa jäädä siellä käynnin toiseen aikaan, esittelin hänelle.

— Ei se soveltuisi heittää toiseen aikaan, puhua lipatteli hän naurahdellen.

— No, eiköhän tuo kumminkin soveltuisi, esitte- lin edelleen. Minulla on lauantaina kaupungissa käynti ja koetan siellä toimittaa suutarinkin asiat.

Hän näkyi arvaavan ajatukseni ja yhä enemmän leppyisenä teki esteitään:

— Ei ne nyt tällä kertaa tulisi minun asiani muilta toimitetuksi, itseni siellä pitää olla.

Olin jo edeltäpäin arvannut, ettei Hessua niillä tuumilla saa estetyksi pois kaupungista, kun se oli nyt niin lähellä ja rahaakin irtautui viikon työstä parin kolmen pullon hinta. Ne olivat välttämättä vietävät pois, etteivät jääneet sunnuntain yli mieltä vaivaamaan. Päätin heittää lapikasten tekopalkan sillä kertaa maksamatta, että jäisihän se säästöön toisen viikon varaksi, mutta Hessupa piti lähtöäni silmällä ja tuli hyvin nöyränä pyytämään niitäkin penniä.

— Minä maksan ensi viikon aikana, antaa olla tallessa sinne asti, esittelin hänelle.

— Tallellahan ne olisivat, vaan antakaa nyt kumminkin, kyllä minä teen iltaan mennessä ne kengät valmiiksi, neuvotteli Hessu.

Pistin kouraan ne muutamat lantit, jotka hän määräsi palkakseen, minkä otossa hän aina oli hyvin tunnollinen, vaisinkin kun ne olivat näin pyytämällä saatavana. Viivyttelemättä kiirehti hän työpaikkansa ääreen.



Oli jotenkin myöhä, kuin jouduin palautumaan kaupungista. Aurinko painui mäen taakse ja leikkuu-

väkeä kulki työpaikoiltaan viettämään lepopäivää. Pari kaupungista palautuvaa ajoi kotiinsa päin.

Peltojen ohi tultua metsäiselle matkalle ei siellä näkynyt enää ketään. Mutta tuolla ojelmuksen luona tuli jalkamies ja hämärässäkin huomasi, että sillä on kiire. Takin helmat huiskivat kahden puolen ja jalat vippasivat vilkasta neliä. Ajattelin ensin, että sieltä tulee jokin hätäsanoman saattaja, ennen kuin huomasin että suutarihan se onkin, jolla on oma kiireensä. Kohdalle ehdittyä pysähtyi hän ottamaan muutamia käymäaskelia ja kysäsi:

— Vieläköön tapaan puodit auki?

— Jo hyvinkin, aivan oiki kiireellä, vakuutin hänelle toivossa, että jos ennättäisivät sulkea kiinni.

Vasta matkan päästä muisti hän kääntyä sanomaan, että kengät ovat valmiit ja tervatut. Vastausta hän ei enää joutanut kuuntelemaan, näin vaan miten kepeästi kantapäät kohoilivat ja takin liepeet leuhoivat mennessä.

Asunnolle ehdittyäni menin katsomaan kenkiäni ja näin että niiden ompelemiseen oli Hessu pannut parhaan taitonsa, eikä siis ollut ihme, jos päivä kului-kin täperälle.

Sunnuntai-aamuna läksin kävelemään kirkolle. Raikkaassa aamu-ilmassa tuntui poistuvan kesän kolakkuus. Raukeita, kesän kävelystä kyllänsä saaneita lehmiä seisoskeli tien vierellä ja keskellä tietäkin. Kellokas oli ensin pysähtynyt, sitten sitä mukaa toiset ja

siinä asennossa ne seista luuhottivat, taikka paneutui-
vat pitkäkseen, lähelle puolta päivää, ellei paimen
käynyt hoputtamassa aitaukseen. Tietä ajavat saivat
sivuuttaa jos tahtoivat, itsestään ne eivät väistyneet,
ennenkuin pyörä kovasti jysähti.

Kaupungin läheisyyteen ehdittyäni alkoi aurinko
paistaa korkeammalta. Kaduilla vallitsi sunnuntai-
aamun hiljaisuus. Vasten päivää oleva katuviere näytti
niin leppoisen lämpimältä. Siinä liikkui joitakuita ih-
misiä aamukävelyllä, muutamat taas olivat menossa
kirkkoon, sillä etäämpää kuului jo huomenkellojen ku-
mahtelu.

Mutta tuolla katuvierellä oli jotain erityisempää,
sillä useampi seisahdtti siinä ohi mennessään ja pari
pienää poikaa eivät näkyneet raskivan siitä erotakaan.
Päätin tehdä pienen mutkan ja kulkea tuon kautta.
Viittävälän päästä näin että ihminen siinä on ja aivan
tuttu mies onkin.

— Mikä tekeminen teillä siinä on, sanoin pojille.

— Me on tuota Hessua pyydetty kilvan juok-
suun, kun se kehui meille piisaavansa, ilakoivat pojat.

— Ehkä on parasta, että erootte pois ja juok-
sette keskenänne, neuvoin pojille.

— Niin, niin . . . sammalsi Hessu. Kyllä minä
jos lähtisin . . . vaan en minä nyt lähde . . . tässä on
niin lämmin ja hyvä olla . . .

Lämmin siinä kyllä oli, mutta muuten ei olo erit-
tään hyvältä näyttänyt. Alustana oli mukulakivistä

laskettu katukäytävä ja tyynynä rakennuksen kiveys, jonka nojassa pää retkotti epämukavassa asemassa. Avonainen, melkein tyhjäksi juotu punssipullo seisoi vierellä odottelemassa, saadakseen ystävälleen tehdä viimeisen palveluksensa. Mutta tuo ystävyys teki sen ettei ollutkaan enää voimia nousta ylös jatkamaan matkaansa. Siinä hän nyt vietti sunnuntain ihanata aamupäivää, yltä ja päältä likaisena, kun oli vieriksi nyt yönsä milloin missäkin soukkelossa.

Tuli taas toisia ohii kulkevia ja joku virkkoi:

— Siihenpä on suutari uupunut. Eikö lähdetä kirkkoon?

Sen verran oli Hessussa vielä tolkkua, että tajusi hänelle puhuttavan ja tehden onnistumattoman ylösnousu-yrityksen, rupatteli:

— Kissa ryökäs, kyllä minä pääsen, jos vaikka kirkkoon, vaan en minä niiden pikku poikain kanssa . .

Siihenpä se lähtö raukesi aikaihmistenkkin kanssa ja luultavasti mies piti paikkansa, kunnes poliisi yhytti ja saattoi ennen tunnettuun olopaikkaan.



Seuraavan viikon puolivälissä palasi Hessu kaupunkimatkaltaan. Hänen istumisesta käpristynyt ruumisraiskansa oli pitkällisestä syömättömyydestä ja paljosta juonnista mennyt yhä surkeammaksi. Päälle päätteeksi oli jalkakin särkynyt retustellessa, että hädin tuskin pääsi liikkumaan. Nyt eivät taas entiset

varallisuudet olleet mieltä vaivaamassa, ainoastaan vanhat vaatehetvanat päällä ja haihtumaisillaan oleva punssin kihonen päässä.

— Joko viimeinkin tulivat kaikki asiat toimitetuksi? kyselivät muut.

— Jopa tulivat, myönnnytti Hessu. Nyt pitää taas ryhtyä työhön. Mutta kissa ryökäs kaikkiakin, kun särkyi jalkani.

— Miten se särkyi?

— Enhän minä muista sitäkään. Arestihuoneessa vaan heräsin nyt viime kerralla, kun nilkkaani alkoi oikein kolottaa.

— Joko siellä arestissa piti olla montakin kertaa?

— Ei toki tarvinnut olla kuin kahdesti tällä käyntikerralla, kertoi hän hyvillään.

Pari päivää ennätti Hessu ruokailla ja tehdä työtänsä, kun poliisi tuli noutamaan entisistä humalasaakoista vedelle leivälle. Kenkä oli kesken ompelun, kun tämä ilmoitti asiansa.

— Voi kun tulit pahalla aikaa, tässä jääpi työ kesken, päivitteli Hessu ja veteli ahkerasti pikilankaa.

— Saat siltä tehdä töitäsi, kun maksat sakon rahalla, neuvoi poliisi.

— No rahan toivossako ne minua niin alituistaan sakoittelevat, puhui Hessu jonkun verran kyllästyneenä. Eikö ne vielä tiedä, että minä kannan tarkasti joka pennin sinne juomakauppaan. En minä ennätä ommella niin paljoa, että heille vielä ilman edestäkin antaisin.

— Ei se ruunu sinun rahojasi himoitse, selitti poliisi, vaan kun sinä olet juovuksissa, niin siitähän sinua aina sakoitetaan.

— Minkäs minä sille taidan, kun juomat ovat semmoisia, että niistä tulee juovuksiin?

— Joisit vähemmän, taikka et ollenkaan. Tarvitsisit ne vähät ansiosi muuhunkin, neuvoi poliisi totisena.

— Kyllähän ne tarvitsisi, myönnnytti Hessu mielellään. Vaan kun siihen juontiin on kerran tavastunut, niin mihinkäpä siitä pääsee.

— Eiköhän tuo mieliteko rupea vähenemään, kun käyt taas vettä ja leipää rippailemassa.

— Enpä usko. Olisi se jo osannut vähetä. Mutta ihan paikallako minun täytyy lähteä?

— Eipä tässä jouda enää kauvan virantelemaan. Ala vaan laittautua taipaleelle.

— Kissa ryökäs kaikkiakin, kun jäi vielä monet kengät tässäkin talossa tekemättä.

Pikku poika tuli paraiksi näyttelemään paljaita jalkojaan, että niihin pitäisi kengät olla. Hessu unohti heti vastoinkäymisensä ja alkoi mitä herttaisimmalla tuulella ollen antaa neuvoja vastaisen varalta.

— Niin, kyllä minä tulen muutamain päivän perästä tekemään, selitti hän. Vaan sillä aikaa sinun on pidettävä jalkopohjat hyvässä voiteessa, etteivät kulu... Ja koppakengätkö ne sitten tehdään?

— Koppakengät ja vielä naukuvat, selitti poika.

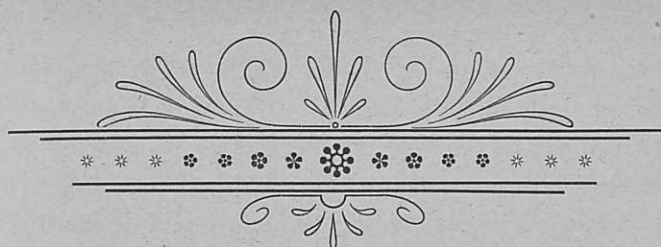
— Niin ne tehdäänkin. Mutta sinun pitää sillä aikaa, kun minä olen kylässä, kerätä naukuja. Laita semmoinen pieni pussi ja kun näet, että kissa rupee naukumaan, niin juoksuta silloin kissan suun eteen ja kun on herennyt naukumasta, niin solmia pussin suu tarkasti kiinni, ettei nauku pääse pois . . . Muistatko nyt kerätä, muuten et saa naukuvia kenkiä.

Poika arveli vähän, mutta asia oli niin miellyttävä, että täytyi katastella, missä se aina tarvittava kissa olisi ja mahtaisiko siltä nyt jo saada tuota puutuvata ainetta.

Hakumies alkoi panna kiirettä. Jatkaen keskusteluaan pojan kanssa, laitteli Hessu kapineitaan kokoon ja kun oli ne saanut paikoilleen, veti takkikulun päälleen, jolloin oli kaikki valmiina. Pari markkaa pyysi hän tehdyn ja vastaisen työn päälle matkara-hoiksi. Mutta mahdollisesti ne solahtivat jo matkan alussa suuhun ja niin sai hän nälkäpäivät kärsittyään palata kovasti kurisevalla vatsalla pitkän matkan työpaikalleen takaisin.

Tästä ei Hessu koskaan valittanut, hän otti elämän tyytyväisesti vastaan semmoisena kuin se oli. Nautti, kun oli nauttimista, kärsi, kun sitä tahdottiin, ja palveli näin yhteiskuntaa voimiensa mukaan.





Varosen jouluharmit.

Oli jouluyö. Härmäisen koivukon keskellä seiso; korkeä maalaiskirkko, sekin huurteisena aina huippuunsa asti.

Aamupuoleen yötä alkoi saapua ensimmäisiä juhla-vieraita kaukaisimmista kylistä. Ne olivat iltayöstä vähän nukahtaneet ja sitten ennen puolta yötä lähteneet matkalle, ajatellen satoja kynttilöitä ja loistavia kynttiläkruunuja, jotka toimittivat heille joulukuusen virkaa yhteisessä suuresaa joulusalissa.

Myöhemmä ajavain silmää ihastutti etäälle loistava valo kirkon monista ikkunoista, joka pimeässä yössä näytti niin salamyhkäisen juhlalliselta, että tulijain sydämet ilosta sykähtivät. Kirkon lähellä täyttyi tie katkeamattomaksi jonoksi hevosia, jossa tiuvut ja kulkuset verkalleen soida lerkuttivat. Siinä tuli monen

muotoisia ajopeliä ja ajajia, vaikka vaatteukselleen melkein yhtä lajia: yksi tai kaksi harmaalla huivilla päällystettyä, suippenevaa myttyä reen perässä ja siinä sivulla tai sevin puolella ajomies, lammasnahka-kauluksineen ja hattuineen. Kirkon aitauksen portilla nämä mytyt vierähtivät reestä maahan ja lähtivät jaloillaan tallustamaan kirkkoon. Hatuille jäi huoleksi hevosten sijoittaminen kirkon-ajaksi.

Viimeisinä saapuivat isäntä ja emäntä Varoset kahdensa ajaen. Hekin seisauttivat aitauksen lähimmälle portille ja emäntä nousi reestä, kopistellen heiniä turkistaan.

— Tässäköön me yhdytään kirkon menojen loputtua, arveli emäntä.

— Yhdytään vaan tässä, myönti Varonen. Mutta mihinkään tänne sopii hevonen, näyttää niin täydeltä.

— Vie kirkon tuolle puolen, siellä on enempi tilaa, neuvoi emäntä.

— Taitaa olla siellä.

— Kuulehan. Minä otin mukaan kaksi kynttilää, sanoi emäntä. Ota sinä toinen, niin näet, jos sattuisit jäämään takapuolellekin.

— Enpä minä muistanut ottaa kirjaakaan. Eikö tuolla nähne yksillä tulilla.

Varonen istuutui rekeensä ja alkoi pujotella joukon lomitse.

Emäntä kiirehti vaimoin ovelle, ehtiäkseen istumapaikalle. Ruunuista loisti häikäisevä valo hämärästä tulleen silmiin ja täytti mielet juhlallisilla tunteilla. Hiljainen sohina syntyi sijoittelevan kansan liikkeistä, johon silloin tällöin yhtyi kovempi juhlallinen kaiku, kun kirkon palvelijat kulkivat sakariston ovista.

Alhaalta ei emäntä Varonen enää löytänyt tyhjää paikkaa, kun ei haluttanut tunkeilla. Hän peräytyi ovensuuhun ja nousi parvelle. Siellä oli vielä tyhjää tarpeeksi, mutta valoa niukemmalta. Hän sytytti mukanaan tuomansa kynttilän, pystytti sen eteensä ja asetti virsikirjan siihen viereen.

Kohta alkoi kaikua tuon tunnetun »Lauluja nyt laskekaa» jouluvirren sävelet. Koko sydämen hartaudella yhtyi siihen emäntä Varonen, mutta isäntä Varonen, joka oli saanut paikan alhaalla lähellä ovea, otti osaa ainoastaan kuuntelemalla. Miesten puolella ei muutkaan ottaneet niin yleisesti lauluun osaa, oliko siihen sitten syynä äänivarain puute, vai heittivätkö vaimojensa huoleksi, jotka hujauttelivat niin, että lukkarikin aivan turhaan vaivasi itseään huutamalla sekaan.

Unisia silmiä ei näkynyt ollenkaan, ei saarnankaan aikana. Nekin, jotka eivät käsittäneet saarnan sisältöä, pysyivät virkeinä ulkonaisen juhlallisuuden vaikutuksesta.

Isäntä Varonen kuunteli saarnan alkupuolta hyvinkin tarkkaavaisesti, kunnes hänen silmänsä yhtyi muutamaan kynttilään, joka oli kallistunut ja valoi

lakkaamatta rasvaa jalustalle. Huomaamatta kohosi jo Varonen istuiltaan mennäkseen korjaamaan, kun tuli ajatelleeksi että se on sopimatonta. Täytyi vaan nähdä, kuinka kynttilä kului harmittavan nopeasti, eikä sille voinut mitään. Hän koetti kääntää silmiään toisaanne ja ajatella, että pitäjään yhteistä tavaraahan se on, mutta väkisin siihen silmä kääntyi ja papin saarnan kuuleminen hämmentyi. Tuo huolettomasti asetettu kynttilä vaivasi mieltä, kunnes se oli palanut loppuun ja tuiskahtanut sammuksiin.



Päivän valettua olivat kirkonmenot ohitse ja joukot virtasivat ulos kirkosta. Jokaisella oli kiire joutua ensimmäisinä matkalle, ettei jäisi hitaitten kanssa yhteen joukkoon. Emäntä Varonen meni määrättyyn paikkaan odottamaan toveriaan. Hän sai seista pitkän aikaa portilla, eikä miestä näkynyt. Viimein se tuli taluttaen hevostaan.

— Missä sinä niin pitkään virakoit? kysyi emäntä jo ulompaa.

— Missä! virkkoi Varonen kiukkuisella äänellä. Kun rosvo, hylty, ovat vieneet mäkivyöt ja suitset.

— No elä nyt, ihmetteli emäntä.

— Niin nuo katalat ovat tehneet ja miten täältä nyt pääsee kotiinsakaan. Voi sen ...

— Elähän kovin kiukkuille juhlapäivänä, houkutteli emäntä.

— Kiukkuileisi sitä jos kuka, kun uudet, vasta ostetut hevosvärkit varastetaan. Hirteen semmoiset . .

— Koetetaan kärsiä vahinko, lohdutteli emäntä. Kun päästäisiin taloon, niin otetaan suitset lainaksi.

Muuta keinoa ei ollut ja Varosen täytyi lähteä hevosta taluttamaan lähimpään taloon. Sieltä he saivat siksi lainaa, että pääsivät paluumatkalle.

Vaikka emäntä aina vähän päästä muistutti miestä kiukkuamisesta, ei tämä yhtä kaikki malttanut pitkältä olla äänetönnä.

— Siihen koston ne parikymmentä markkaa nyt menivät, puhui Varonen. Olisi ne varkaan hyväksi välttäneet huonommatkin. Johan minä ostaissani hekkoilin ottaa halvempihintaiset, vaan tulín sitten ostaneeksi nämä, kun luulin saavani itse pitää.

— Ei se niillä rikastu, jos on vienytkin, sanoi emäntä ja kääntääkseen miehensä ajatukset toisaanne, alkoi puhua kirkkotoimista.

— Kyllä saarnasi rovasti kauniisti ja aivan näkyi heltyvän kyyneliin asti, kun puhui, ettei Jeesuksella ollut kätkeyttä, ainoastaan tallin soimi vuoteena.

Hän luuli jo miehensäkin ajattelevan samaa, kun tämä vähän aikaa vaiti oltuaan alotti:

— Olisi siellä tallissa ollut vanhat mäkivyyönreusut ja jos minä älysin ne ottaa, niin varmaan olisivat säilyneet.

— Voi kun sinä olet tuohon maailman tavaraan kovasti kiintynyt, puhui emäntä nuhtelevasti. Et sinä osaa enää mistään muusta ajatella.

Varonen itsekin mahtoi tuntea vikansa ja koetti pysytellä loppumatkan äänetönnä. Muiden joukkojen seuraan päästyä hän ei kumminkaan malttanut olla ottamatta aina uudestaan puheeksi noista kadonneista kapineistaan. Kävipä hän pitkiä joulunpyhiä viettäisään puhumassa siitä naapuritaloissakin. Ennen Tahvanan iltaa, ei ollut ketään niillä seuduilla, joka ei olisi tietänyt, mikä vahinko Varoselle on tullut ja kuinka harmissaan tämä siitä oli.



Seuraavan arkipäivän iltana muuttui Varosen mieli iloiseksi ja hän tuli hyvissään kertomaan emännälleen, että nyt ne mikävyöt ja suitset löytyivät.

— Mistä ihmeestä? kysyi emäntä kummastellen.

— Tuo Takaliston mökin Tuomas oli ottanut ja toi nyt hämärissä pois.

— Mitä tuo sanoi, kun toi?

— Sanoi tulleen itselleen ereyksen. Ei sanonut oman puolellaisilta varastavansa ja syytti minua, kun olen vienyt hevoseni toiselle puolen kirkkoa.

— Ja mitä sinä siihen sanoit?

— En sanonut erittäin mitään, olin hyvilläni, kun sain omani.

— Jo minä olisin sanonut ja sanon, kun näen, että semmoista lähimmäisen rakkauttako hänellä on, ettei sitä suurina juhlinakaan riitä kuin toiselle puolen kirkon, puhui emäntä kiivastuen vääryyttä vastaan.

— Flä mene sanomaan, kun antoi pois, houkutteli Varonen.

— Vaikka kolmasti, sanoi emäntä pysyen aikomuksessaan. Niin häpeemättömälle rosvolle täytyy sanoa suoraan. Nyt sinä kyllä sitä puollat, vaan entäs kirkolta tullessa? Muisteleppas . . .

Varonen jäi äänettömäksi ja poistuessaan mutisi, että aina sillä tuolla eukolla on muistuttamista, kertoipa sille onnesta tai onnettomuudesta.





Oja-Taavetin lasku.

Taavetti Hynystä kutsuttiin kylän kesken Oja-Taavetiksi, vaikka hänen työaloihinsa kuului halon hakkuu, aitojen latominen ja niityn raivuu yhtä hyvin kuin sekin, josta olivat arvonimen johtaneet. Kaikissa näissä töissä oli Taavetti täydellinen mestari. Ojaa luodessa hän ei kaivannut reunuspuita, se syntyi silmätarkalta tarpeeksi suora, samoin halkopinot ja aidat. Mitä taas niityn raivaamiseen tuli, niin siitä sai olla varma, ettei Taavetin tasoittamia jälkiä niittäissä viikate juuriin tarttuillut.

Työn kunnollisuuden lisäksi oli hän palkan suhteen tuiki kohtullinen, eikä koskaan erehtynyt liikoja vaatimaan. Rahasta ei ollut puhuttakaan, kaikki maksun määrät tehtiin jyvissä. Puolitoista kappaa päivältä omin ruokinsa oli Taavetin taksa työpalkkaa määrätessä ja harvoin se siitä sivuutti. Ei hän tar-

vinnut kuin kerran kävellä latoalan yli, kun tiesi sanoa montako kappaa kantojen vääntämisestä pitää tulla. Ja kun työ tuli tehdyksi, näkyi heti että lasku sattui paikalleen.

Moni isäntä piti Taavetin niin uskottuna, etteivät käyneet itse mittaamassakaan työaloja, uskoivat sillä miksi Taavetti ne ilmoitti. Eikä näistä koskaan tullut jälkipuheita.

Mutta tätä heidän ei kumminkaan olisi pitänyt tehdä, se vei lopputilissä Taavetin saalispuolen kovin vähäksi. Tämä tuli ilmi seuraavalla tavalla.

Taavettia alkoi vaivata vanhuuden heikkous. Muutamana talvena vei jo niin voimattomaksi, ettei jaksanut metsään mennä, vaan täytyi jäädä makailemaan. Nuorempana hän ajoi vähät sairaudet pois tervavedellä, mutta nyt ei ollut siitäkään apua, vaikka kuinka olisi kulautellut.

Muut arvelivat tautia kuoleman sanansaattajaksi ja Taavetti myönsi aivan levollisesti, että voipipa olla.

Kohta oli kinkerit naapuritalossa ja yleisen tavan mukaan hommattiin pappi käymään sairaan luona. Taavetti kun ei ollut mikään ulkokullattu, niin ei hän tekeytynyt tavallista huonommaksi, vaan nousi seisalleen tekemään papille tervehdyskumarruksen ja jäi sitten istua karjottamaan, kopistellen siinä puhetta alotellessa piippuansa.

— Onko se Hynynen halunnut minua puheelleen? kysyi pappi hupaisella äänenpainolla, kun näki ettei sairaansa tila ollut huolestuttava.

— Niinhän sitä tässä tuumattiin, vastasi Taavetti väännellen piippunsa vartta.

Ehkä oletkin äijä muiden kehoituksesta kutsunut, ajatteli pappi ja kysyi:

— Onko ne synnit ruvenneet omaatuntoa vai-vaamaan?

— Ei nuo erittäin, vastasi Taavetti yhtä yksinkertaisesti, kuin jos jalkain kolotuksesta olisi ollut kysymys.

Papilta yritti päästä röhänauru, mutta sai kuitenkin pidätetyksi ja arveli:

— Ei taida syntiä ollakaan.

— Eihän niitä erittäin paljon ole, sanoi Taavetti ja näytti rupeavan muistelevaan.

— Onko kuitenkin vähän, arveli pappi hymyssä suin.

— On, onhan niitä vähän, myönnytti Taavetti katsoen allapäin lattiaan. Mutta pian hän kohotti päätänsä ja sanoi:

— On minulla hyviäkin töitä.

— No mikäs hätä tässä sitten onkaan, sanoi pappi nauraen. Ehkä jäisitkin saaliin puolelle, jos lasku tehtäisiin.

Taavetinkin suu hymähti vähän nauruun, kun virkkoi:

— Eihän tuota tietäisi.

— Pianhan ne tässä tutkitaan, sanoi pappi tekeytyen vakavaksi. Luetteleppa ensin synnit ja sitten hyvät työt, niin arvaillaan.

Taavetti rupesi ajattelemaan.

— Enpä minä muista sitä ennen tehneeni mitään syntiä, kun kerran nuorena miehenä ollessani varastin viinan kauppiaan lekkeristä hallin täyden viinaa.

— Vai niin, sanoi pappi. Minkään arvoisena tuo synti pidettäisiin?

— Se nyt on noin kahden ruiskapan arvoinen, sillähän se möi muillekin.

— Entäs korko tältä ajalta? huomautti muistoon paniija.

— Vieläpä nyt korko sen vertaiselle, vastusti Taavetti. Eikähän sille oikeastaan tullut mitään vahinkoa, kun minä panin saman verran vettä sijaan, mutta olkoon se kaksi kappa kumminkin.

— Antaa sitten olla. Vaan eikös siitä viinan juonnista tullut yhtään syntiä?

— Eihän siitä mitä syntiä, kun minä en ole pahapäinen enkä kiroile.

— Se jääpi siis kahteen kappaan. Olikos niitä muita?

— Petinhän minä kerran Alapihan isäntä-vainaata kahdeksan kymmenen aitasynlen latomapallalla.

— Olikoon se monen kapan synti?

— Ei se monen — silloin olivat jyvät hyvässä hinnassa — enintään neljän ruiskapan.

— Se on vasta kuusi kappaa. Lieneehän tuohon lisäksi muitakin petoksia.

— Ei ole, vakuutti Taavetti. Enkä minä olisi sitäkään tehnyt, mutta sattui niin tiukka rahasta, etten olisi muuten saanut kunnan veroa maksetuksi.

— Siihenkö ne sitten loppuivat? kysyi pappi.

— Enpä minä muista muuta tehneeni. Miten mahtaisi se lukeutua synniksi, kun löin kerran humalaista korvalle ja taisinpa kirotakin?

— Miten itse arvannet?

Taavetti ajatteli vähän aikaa ja sanoi:

— Jospa pannaan yksi kappa siitä kiroamisesta, vaikka sen humalaisen alku se oli.

— Siis kaikkiaan 7 kapan edestä syntiä. — Etkö sinä koskaan ole langennut haureuden syntiin?

— Saivat ne kerran viekoitelluksi yöjalkaan, mutta putosin pitkospuilta puroon ja käännyin takaisin.

— Tokko olit kiitollinen Jumalalle, kun se tuolla tavalla esti pois pahalta tieltä?

— Ne toverithan ne taisivat kuriillessaan pudottaa, sanoi Taavetti.

Pappi joutui vähän hämille, kun hänen opetusyri-tyksensä kävi niin nolosti. Hän keskeytti siihen syntipuolen tutkimisen ja kysyi:

— Mitäs ne hyvät työt olivat?

— Niin ne hyvät. Annoinhan minä kerran renkinä ollessani kerjäläisukolle kengät ja sitten toisen kerran eräälle köyhälle leskivaimolle hakkasin 3 syltä halkoja ilmaiseksi.

— Elähän mitään, virkkoi pappi. Niitähän taitaa olla niin runsaasti, ettei ennätä laskeakaan.

— Ei niistä paljoa kartu, sanoi Taavetti, ne olivat jo paikatut kengät, enkä minä niitäkään halkoja hakannut pystystä metsästä, vaan rantteista.

— Monenkohan kapan hyviä töitä ne olisivat?

— Jos pari kappaa niistä kengistä, on se niillä puolen talvea kävellyt, ja toiset pari niistä haloista.

— Niillähän jo kuittautuukin enemmän kuin puolet, sanoi pappi. Ja kuinka paljon mahtaneekaan olla jälellä?

— On niitä vielä pari, muisteli Taavetti. Kerran niittyä raivatessani pelastin lampaan mutahautaan kuolemasta ja toisen kerran nostin mustalais-akan keväisestä jäästä, johon se olisi yksinään kuollut.

— Mitenkäs monta kappaa niille arvataan? kysyi pappi salaa nauraa myhähtäen.

— Oli se lammas noin viiden kapan arvoinen, mutta sille vanhalle akalle nyt ei osaa panna mitään arvoa, sanoi Taavetti. Vaan kyllä minä yhden kapan tahtoisin siitä nostamisesta, kun kastui jalkineet ja loppu päivä meni niitä kuivaillessa.

Pannaan vaan yksi kappa, myönnytti pappi. Ei taida muuta tullakaan.

— Eipä tule.

— Siis yhteensä kymmenen kapin edestä hyviä töitä, alkoi pappi tehdä loppulaskua. Niistä kun seitsemän syntikappaa vähennetään pois, niin sinä jäät Jumalalta kolmen kapin saaliiseen.

— Eihän tuo paljon olisikaan, sanoi Taavetti, ikään kuin lohduttaen velallista.

— Eipä ole, sanoi pappi ja rupesi ajattelemaan että mihinkä tapaan tässä nyt olisi puhetta jatkettava.

— Mitäs arvelisit siitä, virkkoi hän vähän päästä kääntyen entistään totisempaan Taavettiin päin, jos Jumala mittaisi sinulle nuo kolme kappaa pussiisi ja heittäisi sitten helvettiin?

Taavetti katsoi pelästyneenä pappiin ja virkkoi hätäisesti:

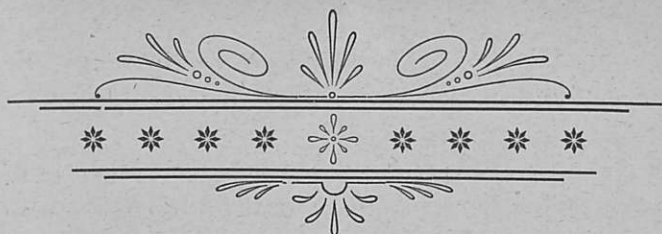
— Jokoon tuo tuon tekisi?

Pappi keskeytti totisuutensa ja naurahtaen virkkoi:

— Olet niin perin yksinkertainen, ukko rukka, että en tahdo tuomita. Sen neuvon kumminkin annan erotessani, että elähän peri noita kolmea kappaa, vaan pidä itseäsi vaivaisena syntisenä, niin ehkä Jumala sinuakin armahtaa.

Taavetti lupasi olla perimättä ja ystävällisesti kätellen he erosivat.





Miten Mikko käytti Katria jouluna kirkossa.

Aattopäivän aamusta alkain oli Katri muistutellut Mikolle, että lähdettäisiin nyt jouluna kirkkoon. Hän pyyttäisi naapurimökistä siksi aikaa loisvaimon lapsia katsomaan ja elukoita hoitamaan.

— Niinpä tuolla on tuisku ja pakkanen, etten minä ollenkaan haluaisi lähteä.

Mikko oli juuri tullut ulkoa ja lähenteli uunin eteen, jossa viluisena nosteli hartioitaan ja tassutteli jäisiä kenkiänsä lattiaan.

— Tuisku ja pakkanen, Katri jamasi. Harvoinhan talvella on vesisade, mutta käypipään ne muut ihmiset kirkossa. Sinä se olet ainainen viluinen. Nyt olisi niin sileä tiekin jälle asti, kun ovat tukkia vetäneet, ettei milloinkaan sen parempi. Vaan mitäpä siitä lienee, ethän sinä kuitenkaan lähde.

— Kun tuolla luulisi tarkenevan, Mikko sanoi myöntäväisesti, kääntäen selkäpuoltansa uuniin päin. No laitahan lähtösi, niin koitetaan mennä.

Katri pääsi kuin pälkähästä. Hän haki aitasta omansa ja Mikon pyhävaatteet tupaan lämpenemään, juoksi sitten naapurimökissä puhumassa kodin pitäjälle. Mikko kävi pari kertaa heinässä, ettei pitkinä pyhinä kesken loppuisi ja hakkaili vielä vähän kotapuita palorantteista. Viimeiseksi illan hämärtäessä nuoritteli liistelaidat rekeen ja teki tammalle tavallista jauhoisemman appeen, että jaksaa aamulla varhain lähteä.

Puolen yön aikana nousi jo Katri keittelemään kahvia ja Mikkokin kävi hevostaan einehtimässä.

— Nyt siellä vasta pakkanen on, Mikko sanoi tupaan tultuansa ja puristeli paljaita sormiaan. Eikö-hän heitetä toiseen kertaan se kirkkoon lähtö?

— Sepä olisi sitä, kun heitettäisiin ja on kerran hommattuna, Katri nuhteli. Minusta siellä ei ole sen pakkasempi kuin illallakaan.

— Eihän se sinusta ole, vaikka sylki suuhun jäätyisi. Mutta kun tahdot niin lähtään vaan.

— Otatko sinä einepalasta? Katri kysyi.

— Vieläpä tässä muuta einettä, kunhan joudutat kahvia.

Mielissään kaatoi Katri oikein täydet kupit Mikolle ja olisipa kolmannenkin antanut, mutta ei tämä huolinut, pani vaan tupakan ja lähti valjastamaan hevosta.

— Pitäisiköhän odottaa sitä kotimiestä, Katri arveli.

— Tottapahan tulenee, Mikko sanoi. Jos tässä ruvetaan sitä odottamaan ja käpistelemään, niin pallelutaan ennenkuin on ennätetty lähteäkään.

— No ei odoteta. Minä heitän ruokahuoneen avaimen tuvan pöydälle ja lihapannun uuniin, niin kyllä se ne löytää.

Hevonen oli aisoissa ja ei muuta kuin matkalle. Katri istui reen perään ja kääri monta huivia päänsä ympärille ja viimeksi suuren loimen. Mikko istui ohjastamaan turkin kaulus pystyssä. Oli oikein kirpakka viimapakkanen. Ei sen henkäyksiltä saaneet kotimökin lämpimät kauvan majailla matkamiesten mukana.

Mikko suojeli jalkojaan heinien sisässä, mutta ei ollut vielä monta virstaa kuljettu, kun pakkanen ajautui kengään ja tuntui rohkeasti ryhtyvän kurittamaan isointa varvasta. Mikko koetti kitrutella varpaita vastakkain, että jos estyisi, mutta ei kuin siirtyi toisiin ja kun oli saanut jokaisen voitingikseen, muuttui kantapäitä kylmäämään.

Tie oli nyt alkumatkasta tasainen, tukin vedättäjin silittämä, niin että reki kulki hyvin, vaikka kuivasti jalas varnueli.

Viimein aukeni avara selkä eteen. Metsästä jälle tultua tuntui kuin pakkanen ja tuisku olisi tullut puolta voimakkaammaksi. Mikko tirkisteli kuurittuneiden silmänripsien lomitse tuiskuiselle jälle. Se ei naurattanut miestä, jonka varpaita jo tikkuili. Selkää karmasi niin että turkinkaulus tutisi. Tuossa oli viimeinen tukkikasa ja siihenpä päättyi sileä tiekin.

Mikko teki pikaisen päätöksen ja hotaisten tammaa selkään, antoi sen aika vauhtia kiertää tukkikasojen ympäri kotiin päin.

— Onpahan vieruja tällä tiellä, Katri virkkoi, kun reki yritti kaatua.

— Näkyypä muutamia olevan, mutta huoletta saat olla, kyllä minä reen hallitsen, Mikko vakuutti.

Häntä vähän peloitti, että jos Katri sattuisi kurkistamaan loimen sisästä ja keksisi petoksen. Mutta ei se toki huomannut, istui vaan hyvin tyytyväisenä, vahvassa uskossa että kirkkoon tässä mennään. Tyytyväisenä Mikkokin istui, kun tiesi kohta pääsevänsä kotimökin uunille varpaitaan lämmittelemään. Mutta kun ajatteli kylmää kirkkoa ja sitä aavaa umpijäätä, niin vieläkin värisytti.

— Juokse vaan mäet ja kaikki, hän kiirehti tammaansa.

— Joko me aletaan olla lähellä kirkkoa? Katri kysyi loimen sisästä.

— Jo tuolta pappilasta tuli tuikkaa. Tottahan me käydään pappilan tuvassa lämmittelemässä.

— Käydään vaan.

He olivat jo pellon aidan takana. Mikko ajoi hyvin pouhakasti tuvan rapun eteen. Katri kiipesi reestä ja kaivoi turkkinsa povelta leivän, jonka pisti Mikon käteen.

— Anna tuo hevosen syödä odotellessa.

— Sepä oli hyvä, Mikko kiitteli. Mene vaan jo lämmittelemään, minä panen hevosen kiinni ja sipullan leivän.

Katri kävellä kopeloi hyvin varovasti eteissuojan läpi tupaan ja asettui ovensuunurkkaan penkille istumaan.

. . . Kylläpä täällä on tyhjää ja hiljaista, ajatteli hän päästellen päällyshuivinsa nurkkia solmulta. Ei kuulu mitään, vaikka on kaiketi ne rengit jo valveella, koska on kynttilä palamassa. Saattavat olla kyökissä kahvilla tai syömässä . . . Nukkuneeko täällä piikojakin, kun on kaksi sänkyä. Nepä ovat niin meidän sänkyin mallisia ja vielä samalla lailla. Onpahan pappilassakin valkasematon uuni ja pata on pankolla . . . Lauhtuu siitä kohta pakkanen, koska on kissa asettunut pankolle . . . kirjava kissa . . . Kauvampa se Mikko sitä leipää sipultaa, tulisi toki lämmittelemään . . . Kukas sieltä niin lapsen äänellä rykäsi? On siellä sängyssä joku nukkumassa.

Katri kohottautui tarkemmin katsomaan ja silmäili samalla ympäri tupaa.

— Tämäpä nyt somalta näyttää, hän virkkoi ja kohosi seisalleen.

Jos mihin katsoi, niin kaikki näyttivät tutuilta.

— Ei totisesti nyt olla oikeassa! hän huudahti ja meni sängyn luokse, jossa näki omain lastensa nukkuvan. Senpähän se häikee teki, että kääntyi takaisin. Ilmankos se ei uskallakaan tulla tupaan.

Samassa tempasi hän turkin päältään. Jo sieltä viimein Mikkokin tuli lumisena, suitset kainalossa.

— Minkä sinä ukko ruoja nyt teit? Katri kiukuisena kysyi.

— Enhän minä ole mitään tehnyt, Mikko vastasi rauhallisesti. Kiitä kauppojasi kun olet lämpimässä tuvassa.

— Niin, mutta aivanko sinä minua narratessasi teit tämän löyhkän ajon?

— Sekö sinua pahimmin kaivelee, Mikko nauroi. Kyllä minulla tosi aikomus oli, mutta rupesi niin turkasesti jalkoja paleltamaan, että pois käännysin.

— Voi vättelö-miestä, Katri sanoi pilkallisesti surkutellen. Sanotaan että akka tieltä kääntyy, ei mies pahainenkaan, mutta nyt sen näit kuka kääntyy.

— Enhän minä ole kääntynyt, pappilan tuvassahan tässä ollaan, Mikko kiusotteli.

— Vielä sinä siinä jatkat. Minua ihan ilettää, jos ihmiset pääsevät tietämään. Ei toki ennättänyt tulla se kotimies.

— Jopa tuo näkyi olevan navetassa, vaan mitäpä siitä. Laitahan ruokaa, niin syödään tässä kirkosta tulijasiiksi.

— Entäs jos en antaisikaan ruokaa semmoiselle kirkossa käyttäjälle.

Pian Katri kuitenkin leppyi ja kertoili huvikseen toisille, miten hän pappilan tuvan penkillä istui ja lämmitteli.





Omena ja Kaunikki.

Tuolla syrjässä sydänmaalla on pikkunen puro ja siinä pikkunen silta, tekaistuna pienistä kellespuista ja sillan yläpuolella lahonut myllykötterö, joka syksyin ja kevään nuhraa muutamia jyväsäkkiä jauhoiksi. Lienee se siihen rakennettu jo aikoja ennen, koska puro oli saanut nimekseen Myllypuro. Kun sitten myllyn kohdalle mäelle loismies tehdä kötäsi pienen mökin, antoivat sille nimen Myllymäki ja toista, vuosien päästä rakennettua mökkiä tuolla sillan takana, vähän ulompana, kutsuivat Sillantaan mökiksi.

Nämä olivat niitä yksilehmäisten mökkiä, eikä ollut oikeata heinämaata yhdellekään, täytyi keräillä notkelmista ja vesakoista. Myllymäellä oli ollut lehmä jo useita vuosia ennen kuin heidän naapurissaan Sillantakana. Se oli Omena nimeltään, joka sai viettä pitkät talvet erakko-elämää pikku navetassa, jossa

vaan joskus kävi ihminen ruokaa antamassa. Syys-
talvella oli vielä annoksien väliajat pitkiä ja heinät
huonoja, sammalisia takkuja. Mutta kevätpuoleen
elämä tuntuvasti korjautui. Hoitaja hyräili tyytyväi-
senä, kantoi vesakosta nyhtämiään voiheiniä eteen ja
keitti juomavedessä hyviä piertanonurmia.

Omena ei saanut tietää, mistä syystä se on tämä
parempi elämä, eikä sitäkään arvannut, kun hoitajansa
aina muutamain päivän päästä painoi kädellään Ome-
nan kylan kuvetta ja kuunteli. Vielä se nytkin kuun-
teli ja tiesi jo lohdutella lapsiaan, jotka paljasta kuivaa
kakkua nakertivat, että kohta saatte maitoa, Omena
tuntuu.

— Maitoakountuu? kysyä höksäytti joku lap-
sista.

— Niin.

— Missäkohti?

— Sarvessa.

Se oli lapsista saman tekevä, tuntuipa sarvesta
tai korvasta, kunhan saavat maitoa. He hypähtelivät
ilosta ja muistelivat menneen keväisiä juuston syöntiä.
Joku oli muistavinaan senkin, että hänen kuppiinsa en-
siksi ammennettiin.

— Minunpaan kuppiin ensin ammennettiin, huusi
kolmivuotias pojan tallukka moneen kertaan, vaan kun
toinen ei joutunut puhettaan peruuttamaan, sai se kui-
valla leivän kannalla otsaansa.



Sillantaan mökin lapset eivät osanneet puhua entisistä mitään, sillä Kaunikki oli vasta vasikasta kasvatettu. Ensimmäisen kesänsä se kuppelehti pienessä haka-aituudessa pellon kupeella ja kun lapset menivät sinne marjoja poimimaan, juosta potkalsi se keppimäisillä säärillään luokse ja hamuili nuoltakseen. Lapset nyhtivät heiniä sen suuhun ja ajelivat toverina pois kärpäsiä, joita kaikkia ei töpömainen häntä saanut eroamaan, vaikka kuinka kiireelle olisi huiskanut kupeelta toiselle. Kun lapset palasivat kotiin, tahtoi se työntäytyä veräjäpuiden välitse mukaan, vaan kun ei päässyt, jäi se rauhattomasti pyörähdellen toiselle puolen ammumaan. Vähän aikaa ammuttuaan siirtyi se lähi vesakon juurelle, johon kyhnähti kyljelleen ja odotti juomisen tuojaa pihasta.

Toisena elämänsä keväänä sai Kaunikki pienen rautakellon kaulaansa ja pääsi yhteiselle, aitaamattomalle laitumelle. Ensi päivänä tapasi se Omenan, joka oli paneutunut keskelle ahoa lepäämään ja siinä märehkien toiseen kertaan pureksia jauhatteli keräämäänsä ruohoa. Kaunikki tajusi tämän olevan samaa sukua ja läheni pelokkaasti. Toinenkin katseli lepopaikaltaan, hierasi vielä muutamia kertoja hampaitaan yhteen, painoi ne sitten vastakkain, jolloin kuului pieni kutkaus kurkusta. Omena nosti kylkeään koholle maasta, ponnisti takajaloillaan takapuolen ylös, jolloin etupuoli oli vielä polvien varassa. Se nousi nähtävästi vierastaan tervehtimään. Tämä näytti olevan

hyvin armoilla, niin ettei Omena viitsinyt sille niskaansa jännittää vihan merkiksi, joten hän tavallisesti teki, jos joku suurten karjain lehmä häntä rohkeasti lähestyi. Nyt hän vaan vähän haisteli ja kääntyi elatuspuuhiinsa, ruohon latvoja hampsimaan, siirtyen mättään väliltä toiselle. Kaunikki ryhtyi samaan toimeen, seuraten vähän jalempänä. Sillä tavalla heidän tuttuutensa alkoi ja muina päivinä jo odottelivat toisiaan. He olivat ystävyykset täydelleen ja nuolivat aholla toistensa kaulan alusta ja otsakarvoja, kun oli joutilasta aikaa.

Iltasilla olisi Kaunikki mennyt tuonne Omenan kotiin, yhteiselle savulle köllöttämään, vaan mökin vaimo käännnytti aina sillalta, tai kujalta pois ja hyvittellen hutisteli menemään kotiinsa. Se oli Kaunikista vähän ikävätä, kun siellä kotona eivät tehneet savua, niin kuin Omenalla oli. Ystävällisesti ne kyllä puhelivat ja ruopottelivat piha-aidan yli korvan juuria ja antoivat suolavedellä kostutettuja vesiheiniä, mutta sitten sai painautua lepäämään mihin parhaaksi näki. Niin se kului toinen kesä kuleksiessa milloin vihannoita vesakkoahoja, milloin taas solkikoivuisten vaarain rinteitä, tai vetisiä puron rantoja.



Oli sateinen päivä syyspuolella, kun ne viimeisen kerran tapasivat toisiaan tänä kesänä. Huomenna veivät Omenan toisaanne päin niittyaitaan. Kaunikki kävi vielä ulkometsässä ja käveli joka ahon ja notkon, jossa olivat ennenkin käyneet ja aina kuunteli kelloa, vaan kun ei tavannut toveriansa mistään, tuli keskellä päivää huutaen kotiin. Ikävä siellä oli muutenkin. Ruoho oli lopettanut kasvunsa, siitä oli vaan enää jälellä lyhyt tynkä, hyvin mehutointa sekin, jota täytyi jyrsiä paljo enempi, niin ettei tahtonut jaksaa kävellä. Lehdetkin kellastuivat puissa. Lehmistä oli nyt navettaan tulo melkein yhtä mieleistä, kun keväällä pois pääsy. Vapauskin vanhentuu ja yksinäinen pieni navetta on silloin taas terve tullut.

Kevättalvella tuli jo Kaunikin vuoro hoitajoitaa hyvittää ensimmäisillä juustoilla, vieläpä he saivat päälliseksi puninkirjavan vasikan. Tyytyväisyys loisti mökin asukasten kasvoilla, kun he muutamana aamuna puhaltelivat oman Kaunikin antamaan juuston liemeen. Nyt sille kannettiin parhaita piertanoheiniä eteen ja ripauttivat vähistäkin jauhovaroistaan kourallisen juomaveteen. Lapset juoksivat useammin kuin ennen navetassa ja hyppelivät äitinsä kupeella, kun se tuli täyden maitokiulun kanssa tuvan puolelle.

Keväällä kun lumi alkoi vähetä mailta ja aurinko lämpimästi paistoi usein auki jätetystä navetan ovesta, heräsi elukoissa muistoja menneestä kesästä, ja irti pyrkivän kiihkolla ne ravistelivat kaulaimiaan ja kur-

kun täyteisellä aamunnalla ilmaisivat hoitajille vapauden halunsa. Hoitajat lohduttelivat kohta päästävänsä ja kantoivat eteen mitä vielä oli ladon nurkkaan säästynyt. Mutta ei nyt enää entiset ruuat maistuneet, niitä teki mieli vihaisesti viskellä ja tallata.

Tuli se viimeinkin tuo pihalle laskun päivä. Ilosta hypellen riensi Kaunikki lähi aholle ja sinne tänne juoksennellen aina ammuu huilautteli. Lienee muistellut menneen kesäistä kumppaniaan, vaan ei sitä siellä näkynyt. Liika levotonta oli vielä ensi päivänä metsässä olo. Puolen päivän aikana täytyi päästä kotiin katsomaan mitä siellä näkyisi. Huomenna oli jo metsään meno vakavampaa, joutipa vähä syömäänkin, vaikka aina piti katsoa ja kuunnella. Vihdoinkin kuului tuttu kellon kalkatus puron sillalta päin. Kaunikki lähti juosten vastuukseen. Sieltä tuli Omena kömpelösti hypähellen, sillä se oli vasta ensi päivää ulkona. Ne olivat kumpainenkin niin hyvillään, ett'eivät tietäneet millä lailla alkaisivat tämän kesän ensi yhtymisensä. Ei löytynyt sen sopivampaa keinoa, kuin asettaa otsat vastakkain ja olla puskevinaan, vaikka ei toinen tahtonut toistaan takaperin. Siinä vaan vähän kalistelivat sarvia yhteen ja sitten alkoi Kaunikki nuolta Omenan kaulan alusta. Iltaisilla olisi Kaunikki mennyt Omenan mukana, mutta hoitaja tuli hakemaan ja vei omaan kotiin, jossa nyt tänä kesänä tulijaispalan lisäksi tekivät lastuista savuavan tulen,

jonka kupeella oli mieluinen seista, sillä aikaa kuin lypsäjä sujutteli nännien neniä ja hyvittelien hyräili: minäpä lypsän Kaunikki piikaa.



Ensi päivinä kävivät mökkien asukkaat vuorotellen paimenessa, vaan kun alkoi näyttää että routa on jo lopuilleen sulanut, saivat mennä paimenetta. Nyt he taas kahden kävelivät missä halutti. Ruokaa oli vielä vähältä, vaikka olisi kävellyt kuinka kaukana. Painautuivat muutaman päivän iltapuoleen ahoilta tuonne puron varrelle päin, että jos sieltä löytyisi paremmin. Olikin siellä vähän runsaammalta, vaan mauttomampaa ja maa upotteli jalkain alla. Kaunikki hamuili ahnaimmin ruokapaikkoja ja porkkaili puron rantaa, jossa veden ympäröimillä mättäillä kasvoi pitempiä heinätappia. Jalat tahtoivat puuttua saveen, mutta sujuttelemalla ne sieltä irtautuivat, siksi että sai muutetuksi. Heinämättäät houkuttelivat yhä eteen päin, vaikka puron pohja muuttui pehmeämmäksi. Muutettava jalka puuttui yhä lujempaan ja sitä vetäessä upposi vielä enemmän, eikä enää yksikään liikah-
tanut. Kaunikki teki hurjan hyppäysyrityksen, mutta vaipui aloilleen ja alkoi vajota. Kaulansa ojenti se pitkälle ja apua pyytävästi ynisten katsoi Omena-
an, joka puron partaalta, muutamain askelten päästä kat-

seli toverinsa vaaraa. Ei se Omena osannut tulla apuun, alkoi vaan ynistä vastaan, ikään kuin kehoitellen pois pyrkimään. Kun kehoituksesta ei näyttänyt tulevan apua, kovensi Omena ynymisensä ammunmiseksi ja käänteli päätänsä toisen kerran Kaunikkiin ja sitten kotiin, joka jo näkyi tuolta ylempää puron takaa. Mökin vaimo siellä jo odotteli Omenaansa ja veteli pitkän heleitä säveliä »tui Omenata kotiin», joka iltakajeella raikui mäeltä mäelle. Kutsuttava vastasi monella täysi-äänisellä ammunalla, lähtemättä kumminkaan kutsua kohti. Vaimo uskoi Omenansa kohta tulevan ja teki odotellessaan tulen lastukasaan, peitellen päällystä mullalla, jotta antaisi savua enemmän aikaa. Mutta savu sai vaan kiemurrella tyhjälle tarhalle, ei sen tarvitsija tullutkaan. Vaimo kaijutti vielä pari pitkän pitkää »tui kotiin», mutta sai entistä kiihkeämmän ammunnan vastaan, eikä kellon kieli kuin joskus kalahteli, vaikka se lerkuttelisi astunnan mukaan, jos kerran olisi tulossa. — Mikä sillä nyt on, kun noin seisottelee ja ammuu, ihmetteli vaimo ja alkoi kävellä alas puron sillalle päin. — On sillä joku este, päätteli hän puron vartta tullessaan ja houkutteli vielä muutaman matkan päästä tulemaan pois, kun ei olisi viitsinyt vetistä puron vartta tarsia. Mutta Omena vaan seisoi paikallaan ja osoittavasti ynyä hyrritti puroon päin.

— Herra ihme, siunasi vaimo, kun huomasi missä naapurin Kaunikki oli. Samassa alkoi hän kiirehtiä

mökilleen ja lähetti sieltä lapsia juoksuttamaan sanaa Sillantaan mökkiin, että tietävät tulla hätään. Siellä oli joukot typertyä säikäyksestä aivan toimettomiksi, kun luulivat että heidän vaivalla kasvattamansa maidon antaja on jo henkensä heittänyt. Siitä ne kumminkin tointuivat ja juoksivat voimainsa takaa lasten viittaamaan suuntaan. Siellä oli jo naapurin mies vyötäröisiään myöten purossa nostamassa ja se olikin jo tarpeen, sillä Kaunikista ei näkynyt enää kuin vähä selkää ja päätä. Nähtyään kotijoukkojaan, ynyä hyräytti Kaunikki pyytävästi.

— Vielä se toki virkoo! huudahti Sillantaan mökin vaimo ja arvelematta hyppäsi veteen päätä kannattamaan.

Olipa siinä tietämistä saada Kaunikki irroitetuksi savikosta, mutta kun mökkien väki pani kaikki voimansa liikkeelle, saivat sen kumminkin. Hellimmät tunteet oli sen hoitajalla, niin että vähä väliä pyyteli miehiä nostamaan hellävaraa. Sittenkun Kaunikki oli kuivalla maalla, kertoi naapurimökin vaimo, mitenkä Omena oli tänne jäänyt seisomaan ja ammumaan.

— Vai Omena se oli niin viisas ja hyvä, että pelasti meidän Kaunikin, ihmetteli vaimo ja kävi kiitokseksi ruopasemassa Omenan korvantausta, se kun siinä lähellä seisoi ja katseli.

Kotiin tultua oli Kaunikki pestävä savesta ja peiteltävä vaatteilla, kun se kylmän kolokassa vedessä oli ruvennut värisemään. Itku hyrähti vaimoraukalta,

kun hän sitten kiulu kädessä kyyristyi lypsämään ja ajatteli, miten ikävältä tuntuisi, jos nyt tähän iltaan olisi loppunut se vuosia toivottu ilo, olla lehmän omistajana ja saada ammentaa lasten tuoppiin piimää omasta piimäkorvosta. Hän tahtoi laulaa: »minäpä lypsän Kaunikki piikaa», mutta ei voinut tällä kertaa saada heleätä ääntä.





Naapurit.

Savolainen ja Tenhunen asuivat naapureina. Heidän peltojensa aidat juoksivat yhteen, mutta talojen väliä oli kilometri, ei päälle eikä vaille, sen näki selvästi siitä, kun maantien kilometripylväät seisoivat molempain talojen kohdalla. Tenhusen talon kujan suulla seisoi vielä toinen muhkeampi pylväs, jonka yläpäättä kaunisti kaksi valkoiseksi maalattua lautavyötä, joka oli siinä kievarin- eli majatalon merkinä. Tenhunen oli iäkäs, karski näöltään ja käytökseltäänkin, ei kumartanut viranomaisia herroja ammattinsa eduksi, vaan käski niiden ottaa tuon merkkipylvään selkäänsä, jos ei heille kelpaa majatalon järjestys.

Tenhusen naapuri, Savolainen, oli paljon nuorempi, kekseliäs tekemään silloin tällöin pieniä tepposia, mutta muuten vakava kuin luostarin pappi.

Ohran kynnön aikana, aikaisin aamusella, meni Tenhunen naapurinsa rajaa vasten olevalle pellolle

siementä kylvämään ja käski kyntömiesten tulla perästä siementämään. Yhden saran hän ennätti kylvää, kun näki naapurinsa Savolaisen kävelevän sinne väsyneen ja tuiki totisen näköisenä.

— Huomenta, tervehti se raukeasti, jouduttuaan saran toiseen päähän.

— Huomenta, huomenta, vastasi Tenhunen, oikaisten selkäänsä ja korjasi samalla kylvyvakkansa kannakehinaa. Etkö sinäkin jo ala siemeniä syyttää näin kauniina aamuna.

— Pitäisihän tässä niitakin syyttää, sanoi Savolainen, kohottaen olkapäitään. Mutta minulla on ollut vähän rauhaton yö, kun matkustavainen tuli siihen keskellä yötä häiritsemään.

— Minkä tähden se ei tullut kievariin? sanoi Tenhunen, rypistäen kulmiaan.

— Mikä tuolla lieene ollut, kun se siihen vaan tuppautui, selitti Savolainen.

— Etkö sinä sanonut, että tuolla on kievari?

— Eihän sen kanssa tule puhumisesta mitään, joka on »ummikko», ei osaa suomea, ei halaistua sanaa.

— Ne ne ovat parhaita tollukoita, kiivastui Tenhunen naapurinsa puolesta. Niiden, moseroiden, kanssa sitä on välistä pääsemättömissä.

— Eläs enää sano, vahvasti Savolainen. Jo minä olen siitä tänä yönä uhoon yhtynyt... Ja sitä vartenhan minä tänne tulin, että jos sinä, hyvä naapuri, tulisit vähän avuksi sitä puhuttelemaan.

— Mitäpä sille minäkään hyvin osannen, sanoi Tenhunen, kynsäisten korvallistaan.

— Kyllä sinä jotain paremmin kykenet, kun olet ennenkin ollut niiden kanssa tekemisissä, pyyteli Savolainen. Jos ei muuta, niin pitäisi siltä ainakin sadaa maksu ruuasta ja muusta, kun sitä on siinä monissa miehin pitänyt hoitaa.

Silloin kiepautti Tenhunen kylvövakan hihnan kaulastaan ja sanoi päättävästi:

— No sen minä kyllä saan aikaan, ettei maksumutta pääse, vaikka ei osaisi muuta kuin turkkilaisten kieltä.

Yhtä rintaa lähtivät he astumaan Savolaisen kotiin.

— Kuka kuteus sillä oli kyytimiehenä, kun ei sekään osannut kievariin tulla, ihmetteli Tenhunen matkalla.

— Sepä se on pahinta, kun se ajaa omallaan, selitti Savolainen.

— Kaikki ne nyt nykyaikana ajavat omallaan, murisi Tenhunen, vaan onhan tuo hyväkin näin ohran panon aikana.

Savolainen vei naapurin omaan kamariinsa.

— Odotellaanhan täällä, sanoi hän, taitaa vielä nukkua. Se rupesikin vasta tässä auringon nousun edellä.

— Mutta kohta se kumminkin täytyy herättää, muistutti Tenhunen. En minä jouda täällä kauan odottamaan.

— Kyllä, kyllä. Vaan otetaanhan tässä aamuryypyt. Minä jo äsken nämä nostin esille, että jos sekin matkustavainen haluaa niin siitä saapi.

— Niin, eihän sitä tiedä, sanoi Tenhunen. Jos se on saksalainen, niin kyllä se ryypyt ottaa, mutta sille pitäisi olla olutta. Kerran minä muutaman saksalaisen kanssa jouduin ihmeeseen. Se murittaa ja murittaa, ja aina osoittaa juomalasia ja taksaa seinällä. Minä kannan sen eteen viinaa, konjakkia ja viiniä, mutta yhä vaan murittaa ja pyörittelee päätään. No minä käsken vaimon tuoda maitoa, sahtia ja vettäkin mutta ei mikään kelpaa. Ymmärsinhän minä sitten, että olutta se tahtoo ja selitin että ei ole nyt olutta. Mutta eihän se murikko helpoita. Silloin minua jo suututti ja minä hihkasin niin että ikkunat helähtivät, että »tuossa kaiketi ne ovat kaikki, mitä meillä on; muuta sinä, jos saat, ne olueksi.» Ja ymmärsipäs selvän suomen. Heti tukkesi suunsa ja meni taipaleelle. Eikä tässä nytkään kovin pitkiin puheisiin ruveta, vaan sanotaan selvät sanat.

— Niin tehdäänkin, vahvisti Savolainen. Mutta sietää tässä otella ryyppyjä, ettei hätäytä.

— Ei sen vuoksi, vakuutti Tenhunen ryypätesään. Minä en ole vielä ikänäni hätäytynyt suurtenkaan herrain edessä. Näyttääkös tämä miten suurelta herralta?

— Eihän sitä tiedä, kun se on ummikko.

— Näkee sen päältä päinkin, selitti Tenhunen. Jos sillä on kirstuja ja muita matkalaukkuja, niin ei se ole kuin jokin kauppamatkustelija. Suurilla herroilla on harvemmin mitään rojakkata muassaan ja mitä niillä on, niin ne ovat hyviä.

— Ei tälläkään ole tavaroista puhetta, niin että voisi se siihen katsoen olla suurikin herra, selitti Savolainen ja kopautti samalla lasin pohjaa pöytään maistamisen merkiksi.

Tenhunen sanoi jo korvallisissaan kihahtelevan, eikä ollutkaan ihme niin aamutuimaan. Ei hän siltä unhottanut ohran kylvämistä, kun vaan olisi saanut tämän tulkkina olonsa suoritetuksi.

— Kyllä se jo nyt täytyy havauttaa, kiirehti hän. Siellä kylvös loppuu.

— Aikaisia miehiähän tuolla on, kylväkööt itse, rauhoitteli Savolainen. Se on niin vaarallinen mennä aikaisin herättelemään, jos se on miten suuri herra. Istutaanhan ja kahvia odotellessa ryypätään.

— Tässä on jo ryypättynäkin, sanoi Tenhunen liikahdellen entistä kepeämpänä. Minun jo haluttaisi päästä vähän venskailemaan sen herran kanssa. Pian siitä selvä tulee mistä maasta hän on. Onko sillä parta?

— Ei, ei sillä ole partaa.

— Ei se sitten ole venäläinen, jos ei liene poika loppi. Ja kyllä minä venäjän ja ruotsin kielistä tunnen eroituksen, mutta jos se on saksalainen tai eng-

lantilainen, niin niistä minä en ymmärrä mitään ja silloin ei auta muu kuin selvä suomi . . . Tokko sinä osaat yhtään sanaa ruotsia tai venättä?

— En kerrassa yhtään.

— Minä niitä paukauttelen. Jos arvelee ruotsalaiseksi ja sanoo, että »huru mykky», niin silloin se alkaa mongertaa vastaan, jos ymmärtää. Ja jos luulee venäläiseksi, niin heti se alkaa niesnittää kun sanoo »trastuit, harassoo». Jos taas sattuu, että ruotsalaiselta yrittää unehtua otokset maksamatta, niin heti se puistaa lantit, kun sanoo: »ikke petaalar, myntit tänne». Ja pianpa kääntyy venäläinenkin kun muistuttaa että »tengat hospotai».

Tenhunen innostui näitä kielinäytteitä tehdessään niin, että kävellä humaili ympäri huonetta. Savolainen istui paikoillaan pöydän päässä ja naurahteli rauhallisesti. Hän oli nuorempi mies kestäämään ryyppyjä ja käytti jo viimeseltä toverinsa liikkeellä oloa hyväkseen, kaatamalla sen lasiin uutta, vaan ei omaansa.

Jopa viimeinkin tuli apumiehelle kiire.

— Tässä päihtyy hiiteen ja kylvöt jääpi teke-mättä. Nyt jos et aja ylös, niin minä lähden . . . Vai etkö sinä uskalla? Missä huoneessa se nukkuu? Kyllä minä uskallan . . . Minä sanon että »moron herrar!»

Hän seiso i niin juhlallisessa asennossa kuin ainakin suuren herran vastaan ottaja. Savolaisen ei käynyt enää viivyttelyminen.

— No nyt se katsotaan, sanoi hän, nousten seisalleen. Se nukkuu tässä viereisessä huoneessa. Minä aukasen hiljaa oven, niin katso sinä, naapuri, minun olkapääni ylitse, että minkä maan mieheksi tuon arvaat.

Tenhunen asettuu aivan selän taakse, olkapään yli kurkoittamaan, kun Savolainen väänsi lukkoa auki.

— Katsos veitikkata, puhui oven avaaja, tirkistettyään ensiksi oven raosta. Se on vetäytynyt minun vaimoni viereen.

Samassa aukasi hän enemmänkin ja Tenhunen näki ihmeekseen, että siinä naapurin emännän vieressä lepäsi pieni, kapaloon kääritty olento kaikessa rauhassa.

— Semmoistako se olikin, sanoi hän ja tarautui toverinsa kaulukseen. Nyt jos olisit vähänkään pahempi naapuri, niin nyt saisit korillesi, että soisi.

— Elä veikkonen, elä veikkonen, houkutteli Savolainen. Enhän minä valehdellut. Kyllä se on ummikko ja mennä yönä tullut.

— Niin, niin, vaan minua ei ole vielä ikäpäivänäni saatu näin pitkältä narratuksi, ja sen vuoksi se läheltä piti, etten antanut sinua korvalle.

— No, eiköhän tuo sillä asetu, jos ryypätään vielä tämän herran terveydeksi, että se jäisi tähän pitemmäksi aikaa.

— Onko se edes poika? kysyi Tenhunen, kiuksissaan.

— Aivan varmasti, vakuutti Savolainen kohenellen lasia naapurinsa eteen. En minä ole valehdellut yhtään.

— Elä edes puolustele itseäsi. Mutta kun tuo on poika ja vielä ensimmäinen sinulla, niin ryyppään häntä.

Notkeana koetti Savolainen palvella vähän pahastunutta naapuriaan ja ystävällisesti he jo kilistivätkin pojan onneksi. Mutta vielä portailla mennessään tämä jahkaili sitä, että eipä häntä ole vielä ennen näin pitkältä narrattuna ja päätti, että ei narrata toista kertaa.





Kahden puolen ikkunata.

Ikkunan ulkopuolella surisi kaiken kokoisia hyönteisiä, pitkäkoipisesta hapsinkkiaisesta ja pikalentoisesta kiiltokärpäsestä aina jouhen pään kokoiseen hyttyseen asti. Aukenemattoman ikkunan puoliskon puitteisiin, ulkopuolelle, oli hämähäkki kutonut verkkonsa ja tehnyt samoista aineista itselleen pesän puitteen nurkkaan. Pilvisinä ja sateisina päivinä jurotti se pesässään liikkumatta, takapuoli ulospäin, ei välittänyt mitään verkon korjaamisesta eikä saaliin tarttumisesta. Ne olivatkin mitättömän pieniä nuo, jotka sateella kävivät. Siipiä heillä oli sen verran, että hyvästi sotkeutuivat verkkoon, jossa sitten tuuli heilutteli, kunnes kuolivat. Nyt lämpimänä, poutaisena päivänä liikkui kookkaampiakin. Tuossa takertui pieni kärpänen, tempoi verkkoa, että se heilahteli. Kiireesti kapusi hämähäkki luokse, tarttui saaliseen kiinni, käänteli sitä muutamia

kertoja ympärinsä, kunnes karttui tarpeeksi asti pidäkkeitä.

Kuului kauvempata surinata ja koko verkko isosti heilahti, mutta luokse ehdittyä näkyi siinä vaan aukko, joka oli ensi työksi paikattava umpeen.



Hän, joka istui toisella puolen ikkunaa pöytänsä ääressä laskemassa kesän kuluessa tulleita voittoja, vieläpä arviolta suuntaili vastaisiakin voittoja aina vuoden loppuun asti, lopetti laskunsa hyräillen tyytyväisenä jotain sotamarssia, ja asetteli vasta tulleita vekseleitä järjestykseensä entisten päälle. Ikkunan pielessä naulassa riippui pitkä paperiliuska, täynnä nimiä. Se oli luettelo tällä kuulla »lankeavista». Hän tarkasteli luettelon päästä päähän, otti sitten lyijykynän, merkitsi muutamia nimiä, sekä kirjoitti uusia.

Ovi aukeni ja huoneesen astui kolme miestä. Tavanimukaiset kuulumiset kyselyä alotti ensimmäinen mies asiansa.

— Tuota, se minun vekseli taitaa huomenna langeta maksettavaksi.

— Taitaapa langeta. Joko te nyt maksatte?

— Nythän se olisi maksettava, vaan miten tuo käynee, kun minä en saanutkaan rahoja.

— Se on oma asianne.

— Sopsisiko sitä uudistaa?

— En minä tavallisesti niin pieniä asioita uudista, mutta samapa se, kun kirjoitatte kuukauden päästä maksettavaksi 45 markan vekselin.

— Kuukauden päähän 45 markan vekseli! ihmetteli mies. Kaksi kuukautta sitten sain teiltä 25 markkaa ja nyt se nousee niin suureen.

— Ei se kuulu tähän, minkä te saitte. Huomenna lankeava vekseli on 35 markan kokoinen ja kun tuotte rahat, niin se on sillä hyvä.

Ei auttanut, vekseli *täytyi* kirjoittaa.

— Taitaahan täällä olla minunkin paperini, alotti toinen mies naurahdellen. Mikähän keino se sille keksitään?

— Ne ovat hyvin yksinkertaisia ne minun keinot, naurahteli hänkin puolestaan. Toinen keino tässä nähtiin ja toinen kuultiin.

— Liika kova on tuo äskeinen keino, en minä siihen suostu.

— Sen parempi. Toinen on siihen sijaan helppo.

— Ei sekään ole *minulle* helppo. Eikö kävisi näitä ehtoja huojistaminen?

— Jospa hiukkasen, tuo kun on vähän isompi asia. Pannaan kymmenen sadalle kuussa.

— Eikö viisi riitä?

— Ei riitä.

— No, sitten täytyy heittää kunnan veron maksu ja muut asiat tuonnemmaksi.

Mies otti lompakkonsa ja maksoi.

Kolmas mies, varakkaan näköinen isäntä, ei puhunut asiastansa ennen kuin toisten mentyä.

— Minun pitäisi saada taas vähintään neljäsataa markkaa.

— Mitäpä siitä vähemmästä onkaan. Ehkä se jatketaan entisen päähän, niin saat kirjoittaa täyteen kaksituhatta, selvän luvun.

— Elä nyt! Lupailithan sinä kevätkesällä, että annat tavallisella korolla.

— Ne lupaukset eivät merkitse mitään. Lupailihan Jumalakin kevätkesällä antaa tavallisia eloja, mutta kuinkahan monen pellolla niitä tavallisia eloja on, ennenkun on leikki lukossa.

— Ei sinun rahojasi halla pane.

— Ei pane, mutta hinta niillekin nousee.

Puhe keskeytyi, kuin oven avaimessa ramuiltiin ja huoneesen tuli mies, kuluneissa vaatteissa.

— Nythän minä tulin sitä viikollista puhetta perustamaan, alotti mies alakuloisena.

— Niin, niistä lehmistäsi, jotka olit pannut kauppiaille kauppaukseen.

— Aivan niistä. Nyt minä sain parkkikuormalla suunnille sen verran, että kykenen ne lehmät paluutamaan, vaan kun täällä on se vekseli, niin kumpaiseenko nämä ylettynevät.

— Tottahan nyt vekseliin ensimmäiseksi. Näytäpä minkä verran sinulla on rahaa.

— Vaan jos te otatte nämä rahat siitä entisestä, ettekä annakaan verestä.

— No, elä hätäile tyhjää, tuo pois.

Vapisevalla kädellä kaivoi mies rahansa ja laski ne epäillen pöydälle.

— Ohoo, kylläpä näitä on tarkasti. . markka puuttuu.

— Taitaa puuttua, vaan minä ajattelin, että lisää sen markan siihen nyt tehtävään vekseliin.

— Vaikkapa niinkin. Ja mitäpä tuo yksi markka. Tuossa on paperisi.

— Minkä verran te nyt annatte?

— Mitenkä suuresta summasta ne lehmät olivatkaan kaupassa.

— En muista oikein markkoilleen, vaan minä otin siitä kaksi säkkiä jauhoja, hehtarin suoloja ja kunnan veron maksuksi viisi markkaa rahaa.

— Niistä on sitten kaksi lehmää kauppauksessa?

— Niin. Kaksi lehmää, ja ovat oikein uhalla hyviä lehmiä.

— Lehmät kun lehmät. Niillä tuntuu olevan tavallinen hinta, niin että saat antaa mennä. Minä en maksaisi niistä sitäkään.

— No, tuotahan minä jo pelkäsin, huokasi mies ja kyynele herahti silmään.

— Mitä pelkäsit! Sinä lunastit vekselisi ja sillä hyvä. Tavarasi olet menettänyt ja samalla luottamuksesi. Ne kaksi lehmää sinulla on tänä päivänä, vaan viikon kuluttua ei niitäkään.

Mies poistui haikealla mielellä, hyvästiä sanomatta.

— Tuommoisten kanssa se on vahinko tarjona ja sillähän tässä täytyy korkoa nostaa, puheli hän hyväissään ystävällensä, jolla oli onni saada neljäsataa markkaa, kun kirjoitti 2,000 markan vekselin, entisen 1,400 markan kokoisen vekselin sijalle.

Ei kulunut monta minuuttia, kun tuli taas joku, joka oli aivan ensikertalainen täällä.

— Tulinhan minä kysymään, että saisiko sitä rahaa ja minkälaisella korolla?

— Ehkäpä sitä löytyy ja korko on vähän miehiä myöten. Te saatte viidellä sadalta kuussa.

— Miksikä minulta niin paljon?

— Ei se ole paljo. Se on kaikkein halvin korko.

— No, mutta onko tämä enää vähääkään Jumalan lain mukaista? Mehän ollaan kaikki veljiä ja raamattu käskää antamaan lähimmäisille ilman korotta.

— Saman tekevä. Minäkin voin antaa teille ilman korotta. Mutta kun ollaan veljiä ja lähimmäisiä, niin teidän tulee maksaa kaikki ne tappiot, joita minulle sattuu tulemaan, kun lainaaja ennättää perin köyhtyä.

— En rupea siihenkään. Täytyy katsoa velaksi antaissaan, neuvotteli mies.

— Kyllä minä katsonkin, mutta jos sattuu. Kumpaisillako ehdoilla nyt otatte?

Tämäkin tyytyi maallisen lain mukaan.



Hän katsahti taas ulos ikkunasta.

Tuolla jo satutti itikka hienot koipensa verkon silmiin ja lentää härritti siinä hyvän aikaa, ennenkun pahemmin sotkeutui. Hämähäkki rientti kamppauspaikalle, vaan ei tarttunut kiinni, ennenkun siipien surina lakkasi. Sitten se vapautti sen potkimisen vaivoista, kääräsi hienoon kapalokseen kuin taitava äiti lapsensa. Siinä se sai rauhoittua, kunnes toisten luota joutui.

Kärpänen tuolla verkon keskipaikalla ei enää potkinut. Sen vierelle pysähtyi hämähäkki, tunki karsänsä syvälle saaliinsa ruumiin tuoreimpaan paikkaan, imi ja kaiveli kuiviin kaikki elon nesteet. Tyynesti tutki se joka ytimen, ettei vaan mitään jäisi huomautta. Kun oli kaikki imettynä, hylkäsi se onton raadon ja siirtyi täyteläisemmän kimppuun.

Nuo kuivat kuoret roikkuivat vielä jonkun aikaa verkossa, vaan tuuli ne siitä viimein heitteli alas talttaviksi.

(Iisalmi, 1892).



Werner Söderströmin kustantamat

Kauppi-Heikin teokset:

| | |
|-------------------------|------------|
| Tarinoita | 1 m. 60 p. |
| Mäkijärveläiset | 1 m. 75 p. |
| Viija | 2 m. 50 p. |
| Kirottua työtä | 1 m. 75 p. |
| Aliina | 2 m. 25 p. |
| Tarinoita ja tapahtumia | 1 m. 25 p. |



KAUPPIS-HEIKIN teoksesta

ALIINA.

» — — Heidän ilonsa on nyt varmaankin taas vilpitön, kun lukevat Kauppiis-Heikin uuden teoksen ja huomaavat, että hän siinä osoittaa kaikenpuolista edistystä.

Joka teoksellaan on tekijä tähän saakka astunut varman askeleen eteenpäin muodollisessa suhteessa. Varsinkin on tämä edistys ollut huomattava »Viiasta» »Laaran» kautta »Kirottuun työhön» siinä, että kieli on puhdistunut tarpeettomista murteellisuuksista, kirjoitustapa käynyt teos teokselta hillitymmäksi ja luonteet selvemmiksi ja ennen kaikkea sepitys taiteellisemmaksi. — — — — —

— — — — — Paljo tekisi tämän teoksen johdosta mieli vielä puhella ja huomauttaa sen ansioista, varsinkin puhtaasti kaunokirjallisista. Ei siihen nyt kuitenkaan ole tilaisuutta ja astuvathan ne: luonteiden tarkkapiirteisyys sekä pää- että sivuhenkilöissä, kuvausten selvyys, kielen rikkaus ja vuoropuhelujen sattuvaisuus parhaiten esiin teosta lukiessa. Lausun vaan lopuksi sen vakuutuksen, että tämä Kauppiis-Heikin uusi kirja on saava ystäviä niissäkin piireissä, joissa totisen ja syvämietteisen kirjailijan tähänastiset tuotteet eivät ole suosiota saavuttaneet. (Juhani Aho Päivälehdessä.)

» — — Emme muista moniin aikoihin lukeneemme teosta, joka yhtä lämmittävästi ja yhtä välittömästi vaikuttaisi lukijaan. Olemme varmat, että »Aliina» vaikuttaa siveellisyyden ja kodin hyväksi enemmän kuin kymmenet tärisyttävät »paljastus-novellit.» (Uusimaa.)

» — — Hän on tarkka sielullisten seikkain ymmärtäjä ja osaa oikeasta päästä aloittaa kehityksen langat ja niitä sitte myös harhautumatta seurata. — — Aihe on arkaluontoinen. Tekijää emme kuitenkaan voi moittia, että hän sellaisen on valinnut, sillä hän on käsitellyt sitä niin varovasti ja hienotuntoisesti, että ei kukaan voi loukkaantua. Sitä paitsi on kertomuksen koko henki ja suunta sellainen, että ansaitsee täyden tunnustuksen ja oikeuttaa aiheen valinnan.

Kauppiis-Heikki puhuu meille tässä kertomuksessa myötätuntoisella tavalla vakavasta, paljon merkitsevästä kysymyksestä ihmiselämän alalta. Saavuttakoon täyttä kannatusta se sääntö, jonka hän tässä teoksessa yksilölle asettaa: työskentele pienessä, vaatimattomuuden piirissä sen hyväksi, jota sydämes oikeana ja hyvänä pitää, vastuksia pelkäämättä ja vaivojasi säästämättä. (Uusi Suometar.)

— — Kirjan hinta on 2 m. 25 p. — —